

Archeo-rapport 462

Het archeologisch onderzoek aan de Brusselsesteenweg te Tervuren

Vanessa Vander Ginst

Archeo-rapport 462
Het archeologisch onderzoek aan de Brusselsesteenweg te
Tervuren

Vanessa Vander Ginst

Tienen, 2019
Studiebureau Archeologie bvba

Colofon

Archeo-rapport 462
Het archeologisch onderzoek aan de Brusselsesteenweg te Tervuren

Opdrachtgever:	Eckelmans Projects Tervuren bvba Parijsstraat 74 3000 Leuven
Projectleiding:	Maarten Smeets
Leidinggevend archeoloog:	Vanessa Vander Ginst
Auteur:	Vanessa Vander Ginst
Foto's en tekeningen:	Studiebureau Archeologie bvba (tenzij anders vermeld)

Op alle teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Studiebureau Archeologie bvba mag niets uit deze uitgave worden vermenigvuldigd, bewerkt en/of openbaar gemaakt, hetzij door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

D/2019/12.825/4

Studiebureau Archeologie bvba
Bietenweg 20
3300 Tienen
www.studiebureau-archeologie.be
info@studiebureau-archeologie.be
tel: 0474/58.77.85
fax: 016/77.05.41

©2019, Studiebureau Archeologie bvba

Administratieve fiche

Site	Tervuren-Brusselsesteenweg
Locatie	Vlaams-Brabant, Tervuren, Brusselsesteenweg
Lambert 72- coördinaten	Hoekpunt 1: X160064.693, Y168268.986 Hoekpunt 2: X160069.550, Y168271.955 Hoekpunt 3: X160079.158, Y168273.264 Hoekpunt 4: X160081.672, Y168267.789
Oppervlakte projectgebied	1642 m2
Kadastergegevens	Tervuren Afdeling: 2, Sectie: D, perceelsnummers: 42p, 43c2 en 47z (partim)
Opdrachtgever	Eckelmans Projects Tervuren bvba Parijsstraat 74 3000 Leuven
Vergunningsnummer	2016/219
Vergunningshouder	Vanessa Vander Ginst
Bijzondere voorwaarden	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische opgraving: Tervuren, Brusselsesteenweg, Administratief centrum (Hof van Melijn)
Termijn veldwerk	31 mei t.e.m. 17 juni 2016

Aard van de bedreiging	Wooninbreidingsproject
Archeologische verwachting	Tijdens twee verschillende archeologische vooronderzoeken (2013/076 en 2016/024) werden sporen uit de late middeleeuwen aangetroffen.
Wetenschappelijke begeleiding	Geen

Inhoudstafel

Hoofdstuk 1	Inleiding	p. 4
1.1	Algemeen	p. 4
1.2	Beschrijving van het onderzoeksgebied	p. 6
1.3	Archeologische en historische voorkennis	p. 6
1.4	Onderzoeksopdracht en vraagstellingen	p.12
Hoofdstuk 2	Werkmethode	p. 14
2.1	Terreinwerk	p.14
2.2	Vondsten en natuurwetenschappelijk onderzoek	p. 14
Hoofdstuk 3	Analyse	p.16
3.1	Kelders en funderingen aan de straatzijde	p. 17
3.2	Kuilen	p.28
Hoofdstuk 4	Synthese	p. 44
4.1	Interpretatie en datering	p. 44
4.2	Beantwoording onderzoeksvragen	p. 47
Bibliografie		p. 51
Bijlagen		
	Bijlage 1: Sporeninventaris	
	Bijlage 2: Vondsteninventaris	
	Bijlage 3: Staleninventaris	
	Bijlage 4: Fotoinventaris	
	Bijlage 5: Coupetekeninginventaris	
	Bijlage 6: Allesporenplan	
	Bijlage 7: Rapport waardering dierlijk botmateriaal (Archeoplan Eco)	

Hoofdstuk 1 Inleiding

1.1 Algemeen

De opgraving werd uitgevoerd naar aanleiding van een wooninbreidingsproject ter hoogte van de Brusselsesteenweg te Tervuren en na een gefaseerd uitgevoerd vooronderzoek (vergunningsnummers 2013/076 en 2016/024) ¹. De vooronderzoeken werden op respectievelijk 16 april 2016 en 8 april 2016 uitgevoerd door Studiebureau archeologie.

Het gebied grenst aan de Brusselsesteenweg in het zuiden en ligt in een bouwblok omsloten door de Brusselsesteenweg, de Broekstraat, de Oppemstraat, de Tervurenlaan en de Leuvensesteenweg en is kadastraal gekend als Tervuren Afdeling: 2, Sectie: D, perceelsnummers: 42p, 43c2 en 47z (partim)(fig. 1.1). Net ten oosten van het terrein zijn bewaarde delen van het wellicht 18de-eeuwse *Hof van Melijn* aanwezig.

Op basis van het resultaat van de vooronderzoeken werd een opgraving van een deel van het terrein aanbevolen (ca. 1642 m2 groot, groen op fig. 1.2).

Fig. 1.1: Uittreksel van de topografische kaart met situering van het projectgebied (©Databank Ondergrond Vlaanderen).

¹ Smeets & Vander Ginst 2013 en Vander Ginst & Smeets 2016.

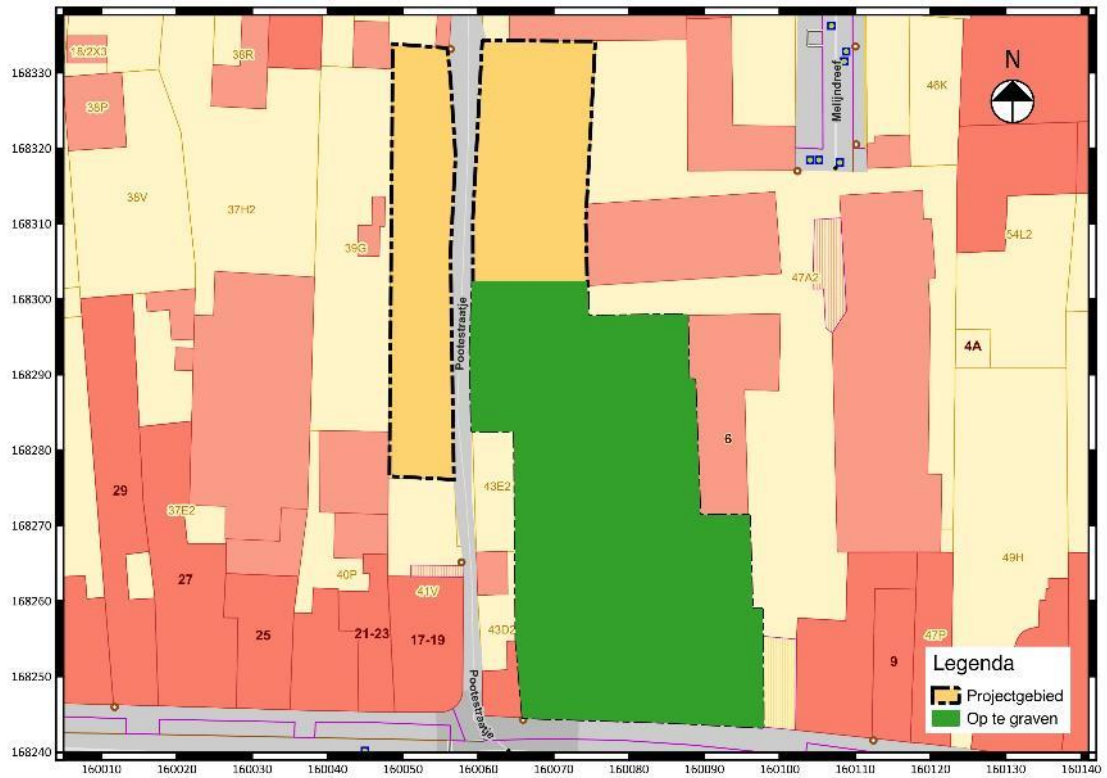

Fig. 1.2: Uittreksel van het kadasterplan met situering van het projectgebied (©CADGIS).

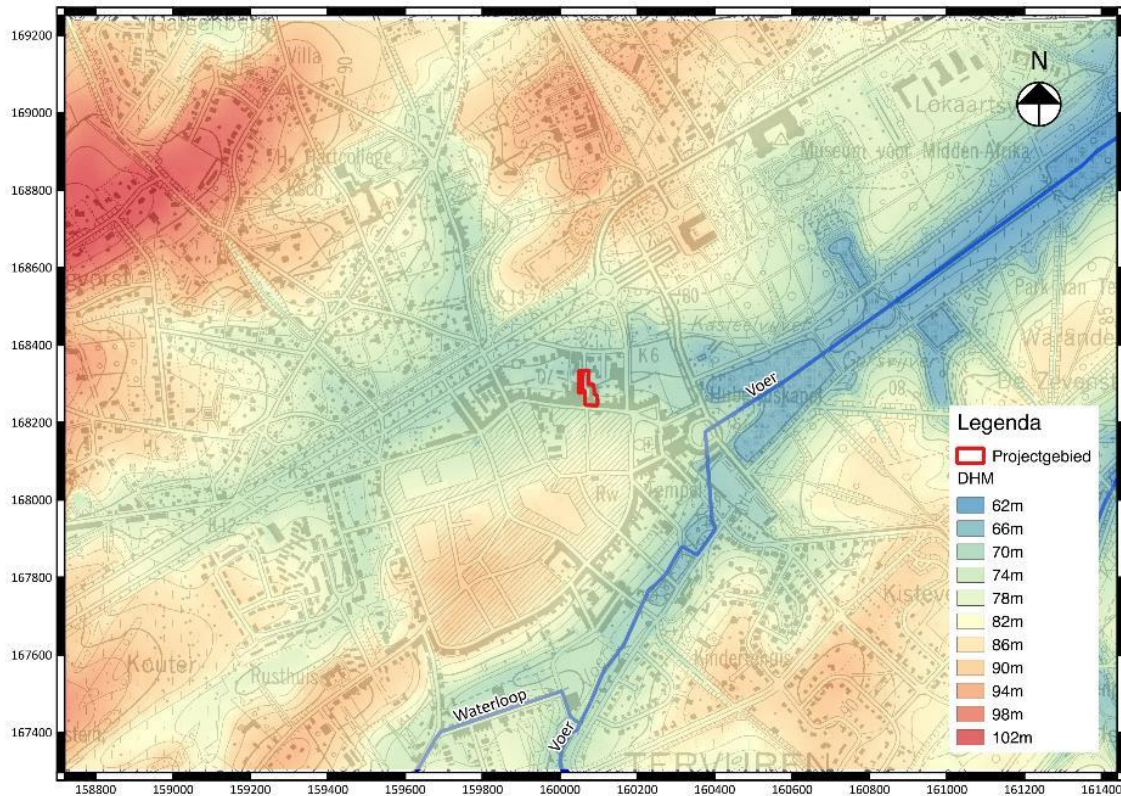

Fig. 1.3: : Digitaal hoogtemodel met weergave van de waterlopen in de omgeving van het projectgebied².

² www.agiv.be

1.2 Beschrijving van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied ligt op een hoogte tussen 74 en 77 m TAW. Het oppervlak helt af naar de Broekstraat in het noorden toe (fig. 1.3). De afwatering gebeurt via de Voer die op ca. 300 m ten oosten van het projectgebied stroomt. Deze behoort tot het Dijlebekken.

Onder het projectgebied bevinden zich sedimenten die behoren tot de Formatie van Brussel. Deze formatie dateert uit het Midden Eoceen en is een heterogene afzetting die bestaat uit een afwisseling van kalkrijke en kalkarme zandpakketten.

Volgens de gegevens van de kwartair geologische kaart liggen onder het projectgebied Eolische afzettingen (zand tot silt) van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen en mogelijk Hellingsafzettingen van het Quartair.

Het projectgebied ligt in de bebouwde zone(OB). In de omgeving komen de bodemseries Aba0 (b), Aba1 en Abp(c) voor.

1.3 Archeologische en historische voorkennis

De oude benaming voor Tervuren, *Fura*, zou verwijzen naar de ligging van de gemeente aan de Voer³. De naam zou voor het eerst geattesteerd zijn in een werk van circa 743-750 over het leven van de Luikse bisschop Sint-Hubertus. Deze evangeliseerde in de Voervallei, zou een villa in Tervuren gehad hebben en er in 727 gestorven zijn. In oude manuscripten en 18de-eeuwse akten komt de benaming *Fura Ducum* (van de hertog) voor als verwijzing naar de woonplaats van de hertog. Naderhand werd het voorzetsel 'ter' bijgevoegd in de betekenis van 'dorp ter Voer (Vure)' en ontwikkelde de benaming zich tot Tervuren.

De eerste parochiekerk van Tervuren was toegewijd aan Sint-Jan de Doper en ontstond vermoedelijk in de eerste helft van de 8ste eeuw als villakerk op de *Kapelle*, het bouwblok omgeven door de Kapellestraat, de Oud Gasthuisstraat en de Tabakbergstraat⁴.

Kort voor 1213 vestigde Hendrik I, hertog van Brabant, zich in Tervuren, mogelijk in een al bestaande burcht op de landtong gevormd door de samenvloeiing van de Maelbeek en de Voer. In dezelfde periode richtte de hertog in de nabijheid van zijn kasteel een nieuwe kerk op die werd toegewijd aan Sint-Jan Evangelist. De huidige parochiekerk van Sint-Jan Evangelist is een georiënteerde, longitudinale kruiskerk met basilicale opstand uit de 14de eeuw, opgetrokken in gotische stijl maar met behoud van de onderbouw van de romaanse toren uit de eerste helft van de 13de eeuw en een classicistische westgevel uit 1779.

Tervuren groeide uit tot een geliefde hertogelijke verblijfplaats. In de onmiddellijke omgeving lag een kleine woonkern die geleidelijk uitgroeide tot centrum nadat Tervuren omstreeks 1220 van Hendrik I de vrijheidskeure ontving. Tijdens de 14de eeuw kende Tervuren een grote bloeiperiode.

Het beheer van de hertogelijke goederen werd toevertrouwd aan burggraven. De oudst gekende burggraven van Tervuren waren de Melijns. Vanaf de 14de eeuw hadden deze een eigen woonst met bijhorende hoeve en landerijen in de *Langhestraat*, de huidige Brusselsesteenweg. De eigenlijke woonst wordt doorgaans geïdentificeerd als het *Hoog Huys*, een pand dat op de locatie van het oude gemeentehuis en het aanpalende 19de-eeuwse winkelpand zou gestaan hebben⁵. De bijhorende hoeve wordt hier recht tegenover gesitueerd, op de plaats van het huidige *Hof van Melijn*. De hoeve en de woning bleven tot het begin van de 16de eeuw deel uitmaken van de bezittingen van de burggraven.

---

³ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/120576>

⁴ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/42768>

⁵ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/216870>

De huidige Brusselsesteenweg is een oude uitvalsweg vanuit het centrum in westelijke richting via Oudergem naar Brussel. De steenweg bestond voorheen uit de *Langhestraat* in de dorpskern en de *Steenweg op Brussel* buiten de kern en werd circa 1730 aangelegd als een rechte gekasseide steenweg om het hertogenkasteel rechtstreeks met Brussel te verbinden⁶.

In de databank van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) (fig. 1.4) zijn in de directe omgeving van het projectgebied een aantal historische gebouwen en gekende archeologische sites weergegeven:

- CAI5192: De Sint-Jan-Evangelistkerk⁷
- CAI3239: Het kasteel van de Hertogen van Brabant⁸
- CAI3236: De 17de-eeuwse Sint-Hubertuskapel⁹.
- CAI1862: Een laatmiddeleeuwse pastorie met resten van een stratigrafisch ouder gebouw¹⁰.
- CAI3235: De eerste parochiekerk, de Sint-Jan De Doperkerk. Er werden ook vlakgraven aangetroffen¹¹.
- CAI5190: Een losse vondst van Romeins aardewerk¹².
- CAI212712: Locatie van een Frans militair kamp uit de 18de eeuw¹³.

Op enkele locaties, weergegeven met de vergunningsnummers 2014/227, 2010/257, 2012/474, 2013/507, 2012/517 en 2012/473, werden archeologische vooronderzoeken uitgevoerd zonder dat hierbij een vervolgonderzoek geadviseerd werd.

Het *Hof van Melijn* zelf is niet opgenomen in de CAI. Vermoedelijk was het oorspronkelijk een gesloten hoeve uit de 18de eeuw¹⁴. Het gebouw is sinds 15 februari 1963 als monument beschermd¹⁵. De tot vandaag bewaarde volumes van Hoeve Melijn, de eigenlijke boerenwoning en aansluitende stallingen liggen ten oosten van een langgestrekt, gekasseid erf dat zowel via de Brusselsesteenweg als via de Melijndreef toegankelijk is. De ontstaansgeschiedenis van het *Hof van Melijn* is vrij onduidelijk¹⁶. De oudst gekende vermelding "thof van Melijn" zou teruggaan tot het cijnsboek van 1325 met als eerste gekende eigenaar Dominus Godefridus Crupelandt. In 1733 werd de hoeve sterk geteisterd door brand waarna herstellingswerken volgden.

Tijdens de beide vooronderzoeken met proefsleuven (vergunningnummers 2013/076 en 2016/024) uitgevoerd op het terrein werden concentraties van kuilen aangetroffen (CAI 211852¹⁷ op fig. 1.4 en fig. 1.5 en 1.6). In de vullingen komt overwegend grijs aardewerk voor. Op basis van het aangetroffen vondstmateriaal kan een globale datering van deze sporen in de late middeleeuwen (14de-15de eeuw) aangehouden worden. Er konden geen structuren worden herkend. Mogelijk houden de sporen verband met de 14de-eeuwse bewoning die aan de oorsprong van het 18de-eeuwse *Hof van Melijn* zou liggen.

---

⁶ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/geheel/127385>

⁷ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/5192>

⁸ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/3239>

⁹ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/3236>

¹⁰ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/1862>

¹¹ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/3235>

¹² <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/5190>

¹³ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/212712>

¹⁴ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/42779>

¹⁵ <https://beschermingen.onroerendergoed.be/object/id/OB000821/>

¹⁶ <https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/42779>

¹⁷ <https://cai.onroerendergoed.be/locatie/211852>

Op de Ferrariskaart (1771-1778) staat de hoeve net ten oosten van het projectgebied als een bijna gesloten geheel afgebeeld, met landbouwgrond ten noorden ervan (fig. 1.8). Op de Villaretkaart lijkt ook een hoeve te staan op die plaats, maar dit is niet heel duidelijk (fig. 1.7). Op de Atlas der Buurtwegen (1841), de Vandermaelenkaart (1846-1854) en de Poppkaart (1842-1879) lijkt deze configuratie behouden te blijven, met enigszins gewijzigde bouwvolumes (fig. 1.9 t.e.m. 1.11).

Binnen het projectgebied zelf en langs de Brusselsesteenweg stond op de Ferrariskaart een gebouw weergegeven met ten oosten en noorden ervan landbouwgrond. Op de Villaretkaart lijkt ook bebouwing te staan langs de Brusselsesteenweg. Op de Atlas der Buurtwegen, de Vandermaelenkaart en de Poppkaart is de strook langs de Brusselsesteenweg binnen het projectgebied dichtgebouwd, de rest van het terrein is volledig leeg.

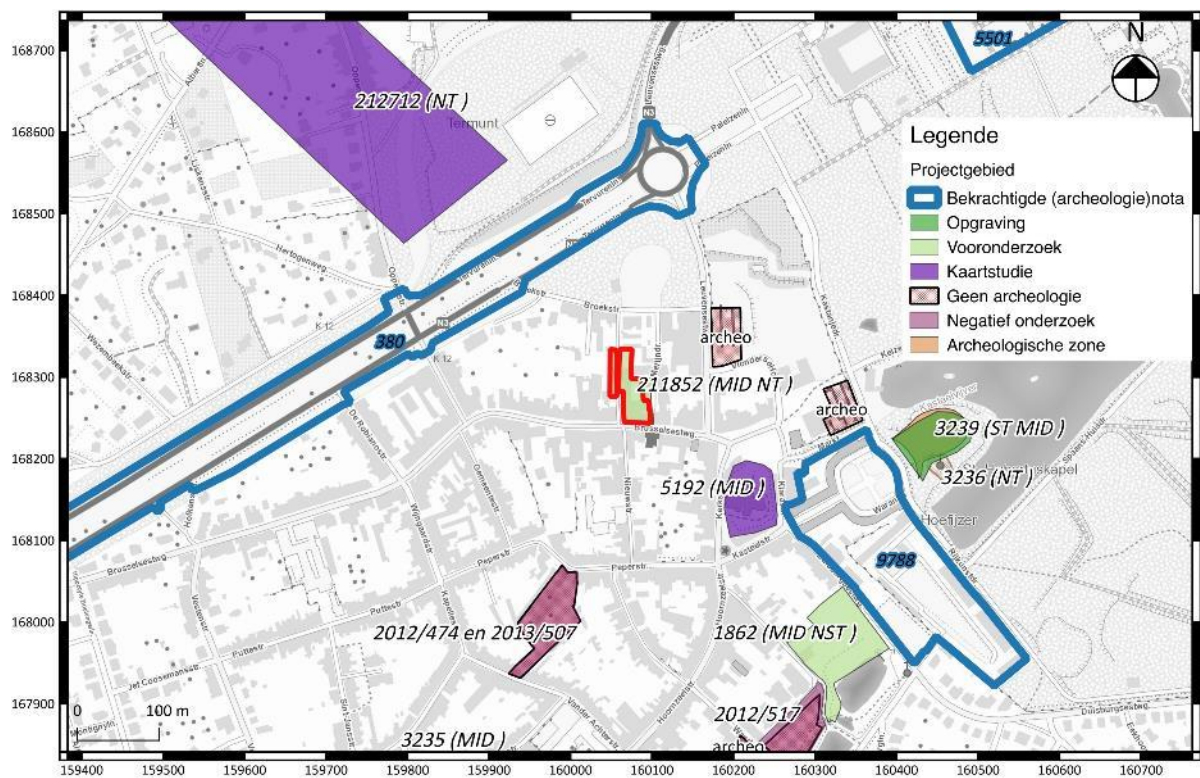

Fig. 1.4: Uittreksel uit de CAI met situering van het projectgebied¹⁸.

¹⁸ www.agiv.be

Fig. 1.5: Allesporenplan vooronderzoeken

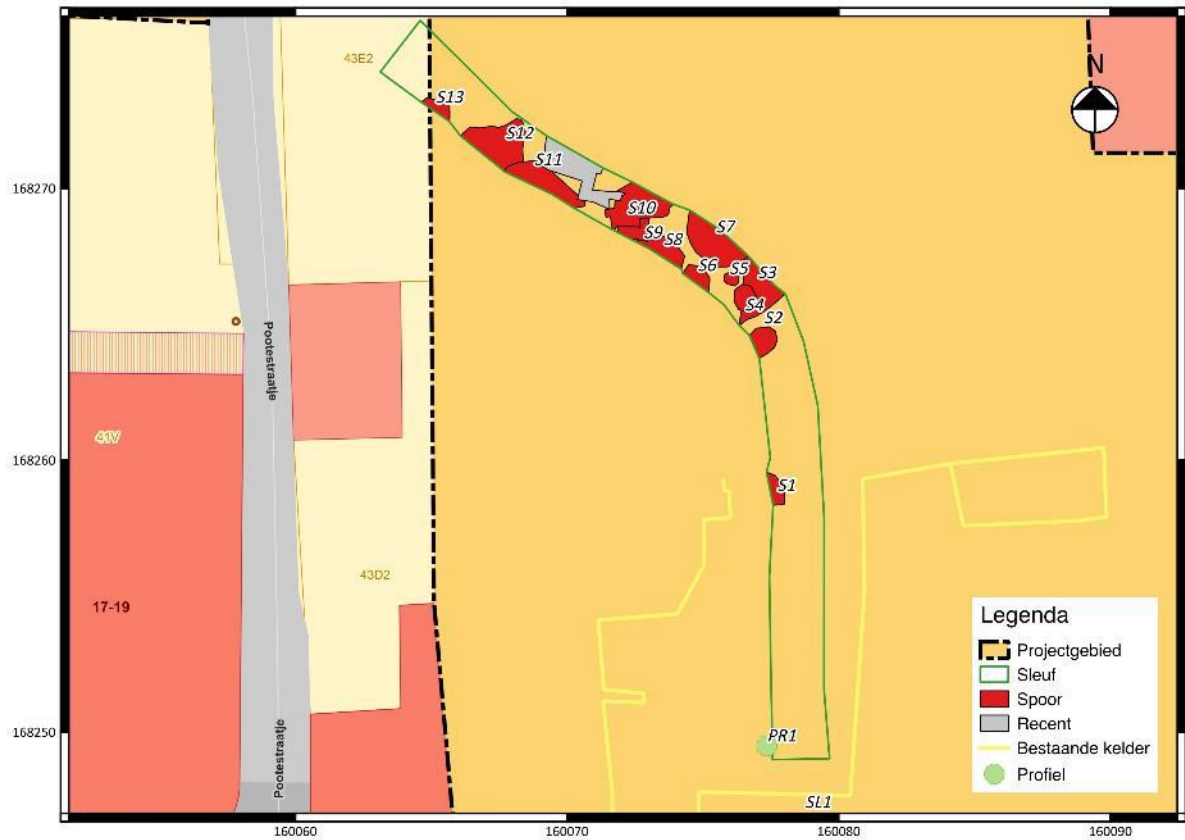

Fig. 1.6: Allesporenplan vooronderzoeken: detail

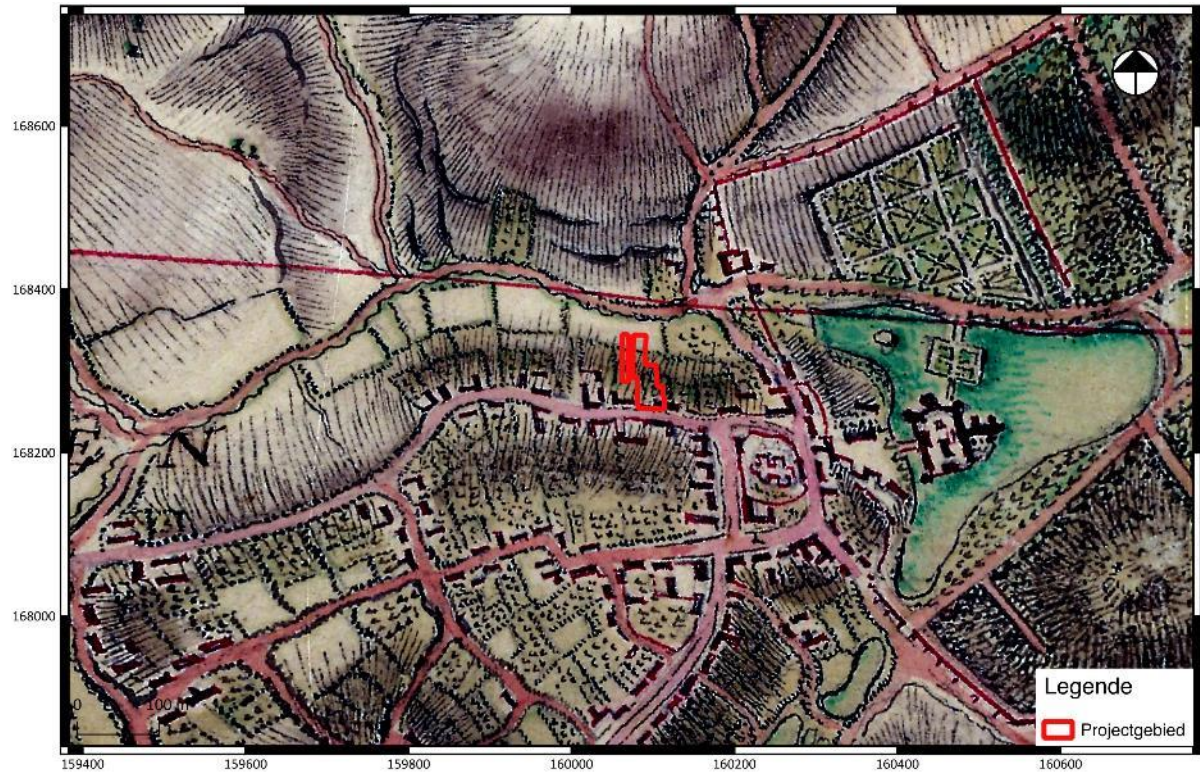

Fig. 1.7:Uittreksel uit de Villaretkart met situering van het projectgebied¹⁹.

¹⁹ www.geopunt.be

Fig. Fout! Geen tekst met de opgegeven stijl in het document..8: Uittreksel uit de Ferrariskaart met situering van het projectgebied²⁰.

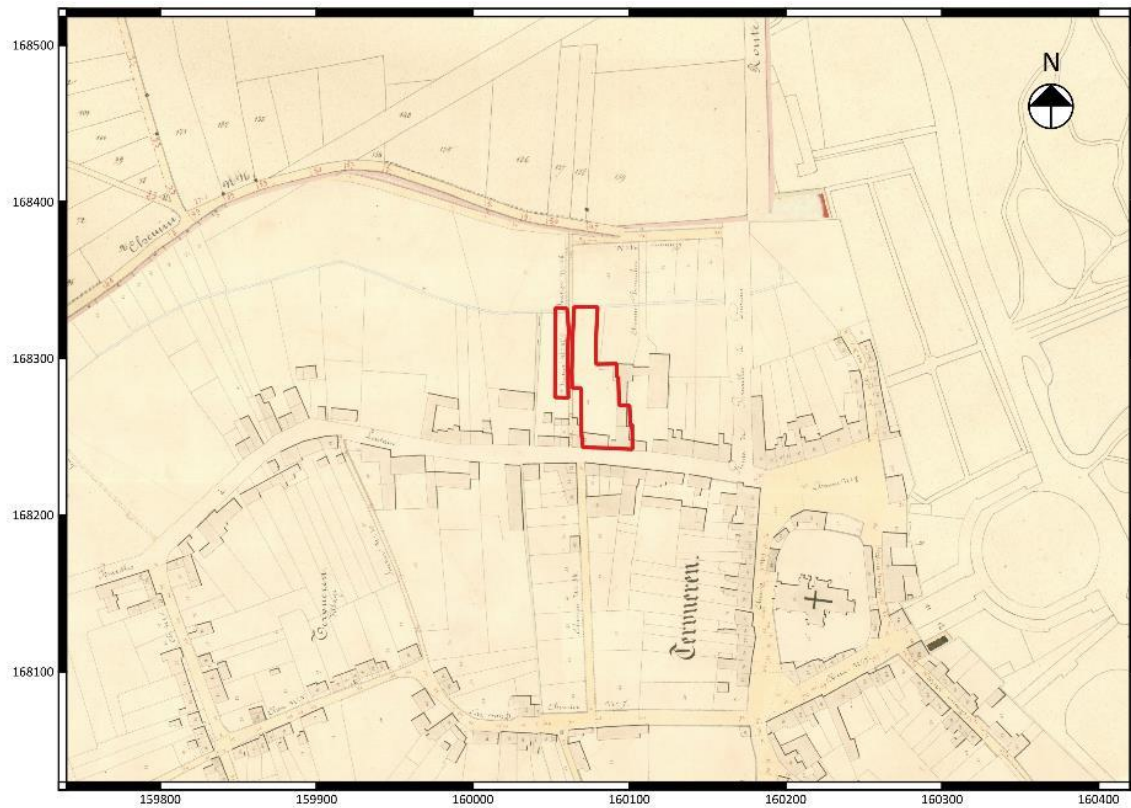

Fig. Fout! Geen tekst met de opgegeven stijl in het document..9: Uittreksel uit de Atlas der Buurtwegen met situering van het projectgebied²¹.

²⁰ www.geopunt.be

²¹ <http://www.geopunt.be/kaart>

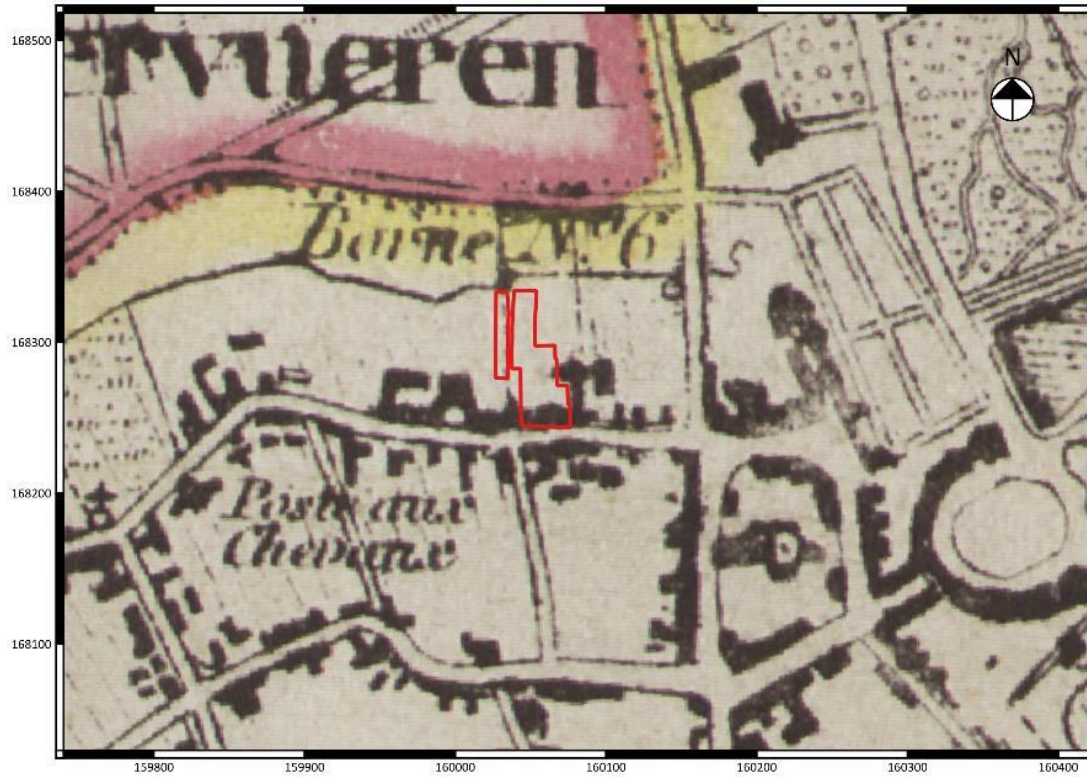

Fig. 1.10: Uittreksel uit de Vandermaelenkaart met situering van het projectgebied²².

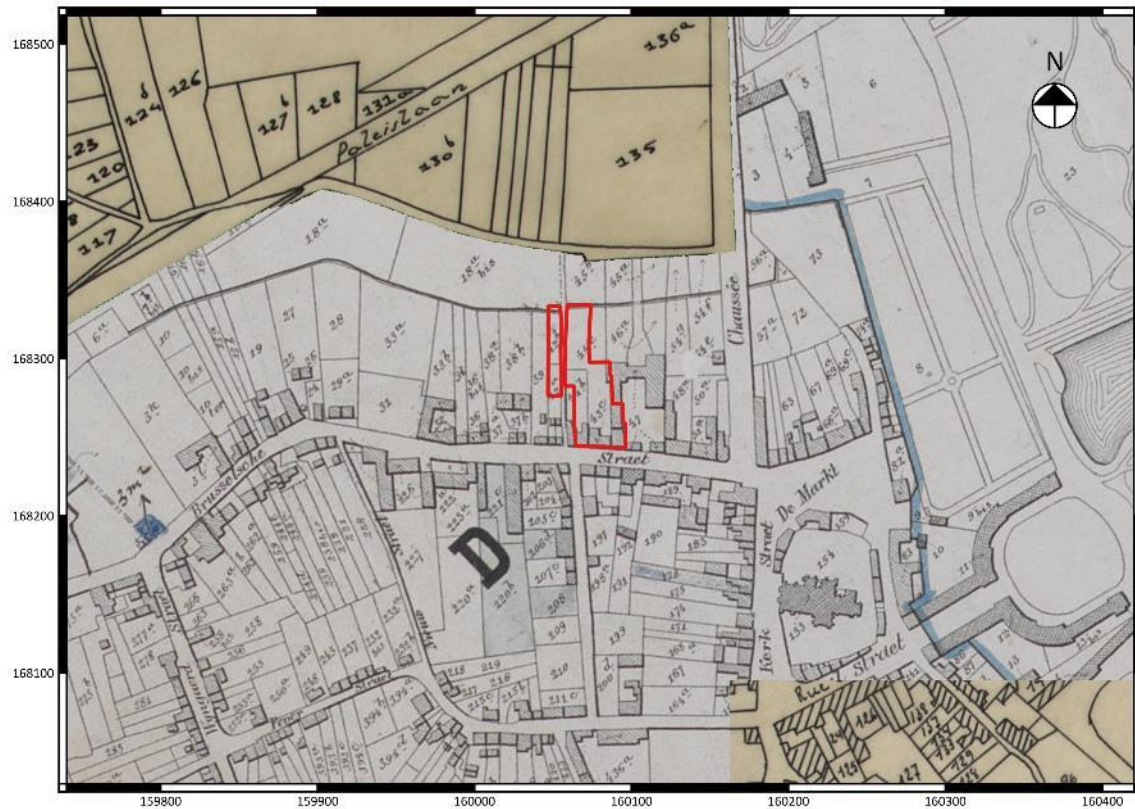

Fig. 1.11: Uittreksel uit de Popkaart met situering van het projectgebied²³.

²² <http://www.geopunt.be/kaart>

²³ <http://www.geopunt.be/kaart>

1.4 Onderzoeksopdracht en vraagstellingen

Bij het onderzoek moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?
- Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?
- Wat is de relatie tussen het hof van Melijn, het woonhuis van de burggraven (Hoog Huys) en het aanwezig archeologisch erfgoed?
- Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?
- Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de burggraven of andere bewoners gedurende hun gebruikperiode?
- Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?
- Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?
- Welke (dis)continuïteit is er tussen de middeleeuwse en latere 17de-18de eeuwse bewoning?
- Kunnen de bewaarde baksteen- en natuursteenmuren gelinkt worden aan de 18de eeuwse (cfr kaart van Ferraris) of oudere (middeleeuwse?) bewoningen?
- Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen kuilen en grachten?
- Hoe was de oude perceelsindeling?
- Kunnen er uitspraken gedaan worden over de botanische historiek binnen het opgravingsareaal en zijn directe omgeving op basis van het macroresten, pollen en fytolietenonderzoek? -
- Welke bemestingspatronen, sporen van grondbewerking en van natuurlijke formatieprocessen, en (micro) stratigrafische sequenties kunnen er onderscheiden worden a.d.h.v. het micromorfologisch bodemonderzoek?
- Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de dorpsgeschiedenis/ dorpsontwikkeling van Tervuren

Hoofdstuk 2   Werkmethode

2.1 Terreinwerk

Bij de opgraving werden naast de bestaande, nog openliggende, kelders ook bijkomende kelders en funderingen aan de straatzijde (Brusselsesteenweg) aangetroffen. Er werd een vlak aangelegd op het afbraakniveau van deze funderingen. Deze muurresten werden opgeschoond en onderzocht op bouwsporen en -verbanden. In de vlakken tussen de muurresten werden tevens (veelal oudere) grondsporen aangetroffen in de natuurlijke ondergrond die reeds bereikt was. Enkel ter hoogte van een stratigrafisch oudere kelder werd bijkomend verdiept te worden om deze vrij te leggen.

Ook de zone ten noorden van deze bebouwde zone langs de straatzijde kon worden opgegraven in één vlak. Hier werden vooral grondsporen aangetroffen en amper muurresten.

De opgraving gebeurde hoofdzakelijk in drie grote werkputten, namelijk de zone van de bebouwing aan de straatzijde, een kleinere put in het noorden en een tussenliggende put (groene aflijning op fig. 3.1). In totaal werden 325 sporen geregistreerd (fig. 3.1).

Gemiddeld lagen de sporen op ca. 80 cm onder maaiveld, op een hoogte die schommelde van ca. 72 mTAW op de hoger gelegen zuidzijde tot ca. 70 mTAW in het noorden.

Er werd gestreefd om in zo groot mogelijke opgravingsputten te werken, teneinde een maximaal overzicht te krijgen van de sporen. Omwille van praktische overwegingen (geen grondafvoer en grondstockage) kon uiteraard niet de volledige oppervlakte in één keer worden opengelegd.

2.2 Vondsten en natuurwetenschappelijk onderzoek

Het vondstenmateriaal uit de spoorvullingen bevat hoofdzakelijk ceramiek (10.156 scherven) en faunaresten (1.081 stuks) en, in mindere mate, metaal (102 stuks), glas (10 scherven), bouwceramiek (20 fragmenten), 1 fragmentje van een steel van een kleipijp en één natuurstenen voorwerp.

De scherven worden aangewend ter relatieve datering van de aangetroffen sporen.

Na nazicht van het conceptrapport door en op vraag van Onroerend Erfgoed werd al het aangetroffen dierlijk botmateriaal gedetailleerder gewaardeerd. Dit onderzoek werd door Archeoplan Eco uitgevoerd.

De sporen met beduidend meer botmateriaal dan de rest werden uitgebreider behandeld. Het betreft de sporen S245, S305, S267, S247 en S76. Verder bevatten de sporen eerder weinig botmateriaal. De sporen met in de vulling meer dan 10 botfragmenten worden indien relevant in combinatie met bijvoorbeeld de specificiteit van de aangetroffen diersoorten, de aard van de sporen of de overige vondsten opgenomen in de onderstaande analyse (sub 3.2). Voor de rest van de sporen kan de aard van het botmateriaal geconsulteerd worden in bijlage 7 en de absolute hoeveelheid botmateriaal in bijlage 2.

De vondsten zullen overgedragen worden aan het Onroerend Erfgoeddepot Vlaams-Brabant.

Algemeen was de vulling van de aangetroffen kuilen zeer steriel. Er werden amper kuilen aangetroffen met vullingen die een bemonstering vereisten.

Ook enkele kuilen met wel een -beperkte- gelaagdheid in de opvulling, hadden eerder homogene opvullingslagen dan wel organische.

In enkele kuilen werden zoals vermeld relatief veel dierlijke resten gevonden, maar was de opvulling telkens vrij tot zeer homogeen bruingeel, wat geïnterpreteerd werd als zijnde vrij snel toegesmeten kuilen.

Nergens werden macroscopisch resten van zaden of vruchten in de kuilvullingen opgemerkt, wat op andere stadskernopgravingen vaak wel het geval is (Leuven-Bottelarij, Tienen-Peperstraat, Poperinge-Veurnestraat, Antwerpen-Dames...). In totaal werden 6 kuilen met een iets meer houtskoolrijke vulling bemonsterd met bulkstalen. Het betreft telkens de onderste lagen van de kuil.

De vullingen van de volgende kuilen werden bemonsterd met bulkstalen (emmer) en uitgezeefd:

Spoornummer	Aard
76	Vulling kuil 77
104	Vulling kuil 103
309	Vulling kuil 308
229	Vulling kuil 228
303	Vulling kuil 302
307	Vulling kuil 307

De zeefresidu's werden echter niet verder onderzocht aangezien deze enerzijds vrij steriel leken te zijn en anderzijds mogelijk extra onderzoek geen specifieke meerwaarde zou betekenen in de interpretatie van de aangetroffen sporen. Gelet op de veelal redelijk homogene, steriele kuilopvullingen werden deze overwegend geïnterpreteerd als extractiekuilen, en minder als afvalkuilen.

Aangezien op basis van stratigrafie en vondstenmateriaal uit de spoorvullingen voldoende informatie voorhanden is om tot een relatieve datering te komen en een mogelijke 14C-datering geen wezenlijke verfijning hiervan zou betekenen, werden ook geen mortelstalen weerhouden voor een gerichte datering. Er werd ook geen dierlijk botmateriaal gedateerd aangezien op basis van het aardewerk in de vondsten een datering van de site kan naar voren geschoven worden en om de opdrachtgever niet nodeloos op kosten te jagen. Het botmateriaal blijft trouwens bewaard (Onroerend Erfgoeddepot Vlaams-Brabant) zodat eventuele aanvullende onderzoeken steeds nog kunnen gebeuren in het kader van een mogelijk doorgedreven syntheseonderzoek over Tervuren. Ook de overige voorziene natuurwetenschappelijke onderzoeken werden niet uitgevoerd, omdat er geen contexten waren voor een zinvolle staalname (pollen en micromorfologie).

Hoofdstuk 3 Analyse

Fig. 3.1: Allesporenplan.

3.1 Kelders en funderingen aan de straatzijde

De aangetroffen kelders en muurresten/funderingen langs de Brusselsesteenweg zijn gefaseerd aangelegd (fig. 3.2 tem 3.4).

Ongeveer centraal in de opgegraven zone langs de Brusselsesteenweg werd een ca. 1,40 m diep bewaard, nog openliggend keldercomplex aangetroffen. Het betreft een rechthoekige overwelfde kelder (S140 en S141, groen op fig. 3.4 en 3.2) aan de zijde van de Tervuursesteenweg, die allicht naderhand vergroot werd met een achterliggende, bakstenen rechthoekige kelder (S147, S155 en S156, geel op fig. 3.4 en 3.2) die op zijn beurt oversneden lijkt te zijn door een kleiner keldercomplex (S143, oranje op fig. 3.4 en 3.2 en 3.5) met twee ruimtes.

De rechthoekige overwelfde kelder aan de straatzijde is opgebouwd uit deels bewerkte natuurstenen met een redelijk harde, donkergele kalkzandmortel (fig. 3.6). De keldermuren zijn ca. 55 cm breed en 160 cm hoog bewaard. Enkel de oost- en westmuur van deze kelder bleven bewaard. De zuidmuur aan de zijde van de Brusselsesteenweg is vervangen door een recentere betonmuur (S142). De aanzet van de overwelfing bleef bewaard en is opgebouwd uit bakstenen. Er werd geen bewaard vloerniveau aangetroffen.

De achterliggende kelder is opgebouwd uit ca. 48 cm brede, muren met bakstenen (19,5x9,5x5 cm) gelegd in een redelijk harde, donkergele kalkzandmortel. Tegen de oostmuur is de aanzet van twee binnenmuren bewaard (fig. 3.7). Deze delen de kelder op in een ruimte van 2,60 m diep in het zuiden, gevolgd door een ruimte van 2,3 m en één van 4,6 m diep in het noorden. Ook tegen de zuidmuur aan was een rest van een binnenmuur bewaard. Nog in de geverfde keldermuren van de zuidelijke ruimte bleven de resten en deels ook niet geverfde stroken in de verf zichtbaar van een indeling met ca. 80 cm brede, gewelfde nissen, waarvan er drie ten oosten van de scheimuur lagen en twee ten westen ervan. Nog tegen de keldermuren aan bleven vloerresten bewaard. Tegen de oostmuren (S320 en S321) aan betreft het een bakstenen vloer. Tegen de muren van de noordwesthoek werd een fragmentair bewaarde vloer uit ceramiektegels (S319) aangetroffen.

De achterliggende kelder wordt dus oversneden door een overwelfd keldercomplex (S143), opgebouwd met ca. 32 cm brede muren met bakstenen (21,5x11x5,5 cm), gelegd in een harde, lichtgele kalkzandmortel (oranje op fig. 3.4). De binnenzijde van de muren en vloeren is (mogelijk secundair) tot op wisselende hoogte bezet met een waterondoorlatende cement. Wellicht was de ingang van deze kelder in het zuidoosten gelegen; aangezien daar de cement over de (genivelleerde) muur heen loopt. Mogelijk was er op deze plaats een trapje naar beneden aangezien het vloerniveau in de grotere kelders iets hoger ligt.

Aan de straatzijde en ten westen en ten oosten van het nog openliggende, rechthoekige keldercomplex werden funderingen aangesneden die een rechthoek/respectievelijk L-vorm vormen met de lange zijde parallel aan de Brusselsesteenweg (respectievelijk S133, 134 en S154, S170, S168, S310 en S157). Deze funderingen worden in het oosten oversneden door een N-Z-georiënteerde bakstenen muur (S158, geel op fig. 3.4 en 3.2) met een in verband staande muur (S167) naar het oosten. In het noorden en in het verlengde van S158 staan nog twee rechthoekige (160x80x126 cm) structuren (S163). Onder muur S167 bevinden zich twee onderliggende, stratigrafisch oudere funderingen. Helemaal in het oosten aan de straatzijde werd een smalle en redelijk recent uitziende kelder (S169) zonder bouwnaden aangesneden die nog open lag tijdens het onderzoek (oranje op fig. 3.2).

De rechthoekige ruimte ten westen van de rechthoekige overwelfde kelder staat met een naderhand met een bakstenen muur (S135) dichtgemaakte, ca. 90 cm brede trap in verbinding met de kelder (blauw op fig. 3.4). Het trapgat werd na het dichtmaken ervan met de muur opgevuld met puin en er werd een dorpel op geplaatst (fig. 3.6 en 3.8). De muren van de aanpalende ruimte zijn ca. 54 cm breed en 60 cm hoog bewaard en bestaan uit natuurstenen met enkele bakstenen en een harde,

lichtgrijze kalkzandmortel. De oppervlakte van de ruimte binnen het opgegraven areaal bedraagt ca. 7x4 m; de zuid- en de westmuur vielen buiten de opgraving.

In het westen tegen de noordmuur (S133) van deze ruimte aangebouwd en nog net binnen de opgegraven zone, loopt een N-Z-georiënteerde bakstenen muur (S150) die afbuigt naar het westen toe. Ten noorden ervan en 1m verderop loopt een andere, gelijkaardig georiënteerde muur (S151), vrij slordig opgebouwd uit natuurstenen met een redelijk zachte, donkergele kalkzandmortel. In het zuiden maakt de muur een hoek naar het oosten toe.

Tussen deze muren en de recentere kelder (S143) bevond zich een L-vormige bakstenen structuur (S148, 3 x2,6m, S148, paars op fig. 3.4 en fig. 3.9). Wellicht betreft het een beerkelder. De structuur is opgebouwd uit 32 cm brede bakstenen (23,5x11x6 cm) muren gelegd in een zachte, lichtgele kalkzandmortel. De binnenzijde van deze structuur is bezet met een pleisterlaag en met ceramiektegels (13,5cm).

De rechthoekige overwelfde kelder langs de zijde van de Brusselsesteenweg stond ook in verband met de opgegraven zone ten oosten ervan. In de zuidoosthoek van deze ruimte is een naderhand met een muur (S153) dichtgemaakte, 1,20 m brede trapopening aangetroffen (fig. 3.10). De aanzet van de zuidmuur (S154) en de westmuur van de aanpalende ruimte ten oosten van de kelder is bepleisterd.

De zone ten oosten van de rechthoekige overwelfde kelder bestond dus mogelijk uit een vrij grote L-vormige ruimte (S154, S170, S168, S310 en S157), oversneden door de stratigrafisch recentere muren S158 en S167. Muur S158 is een ca. 45 cm brede, N-Z-georiënteerde muur, opgetrokken uit bakstenen (23,5x11,5x5,5cm) met een harde, lichtgrijze kalkzandmortel (oranje op fig. 3.4). Ten oosten van en tegen muur S158 aan gezet, bevindt zich een gelijkaardig opgetrokken, ca. 36 cm hoog bewaarde muur (S167). De twee rechthoekige funderingen (S163) ten noorden van muur S158 zijn opgebouwd uit bakstenen met een zeer harde kalkmortel. Deze bevinden zich stratigrafisch op muur S162, die deel uitmaakt van het stratigrafisch oudste keldertje. De functie van deze structuren is niet duidelijk. Een mogelijke uitleg zou zijn dat het poeren betreft. Het zijn dan wel extra stevige poeren gelet op de bewaringdiepte (1,26 m) van de structuren.

Deels onder de muren S158 en 167 lopen er dus funderingen die een vrij grote rechthoek lijken te vormen. Deels onder deze muren (S158 en 167) bevinden zich twee oudere en slordig opgebouwde muren (S157/S310 en S168) die mogelijk de noordoosthoek vormen van de rechthoekige ruimte ten oosten van de rechthoekige overwelfde kelder. De oostmuur ervan (S168) lijkt onder muur S167 nog door te lopen naar het noorden toe (S315). Deze oostmuur staat ook in verband met een gelijkaardig opgetrokken zuidmuur (S170). Mogelijk is dit dezelfde muur als muur S154 net ten oosten van en in verband met de rechthoekige overwelfde kelder. Beide muren zijn evenwel onderbroken door een recentere nutsleiding. Deze muren zijn allemaal slordig opgetrokken met grotendeels onbewerkte gestapelde natuursteenblokken en een gele kalkzandmortel.

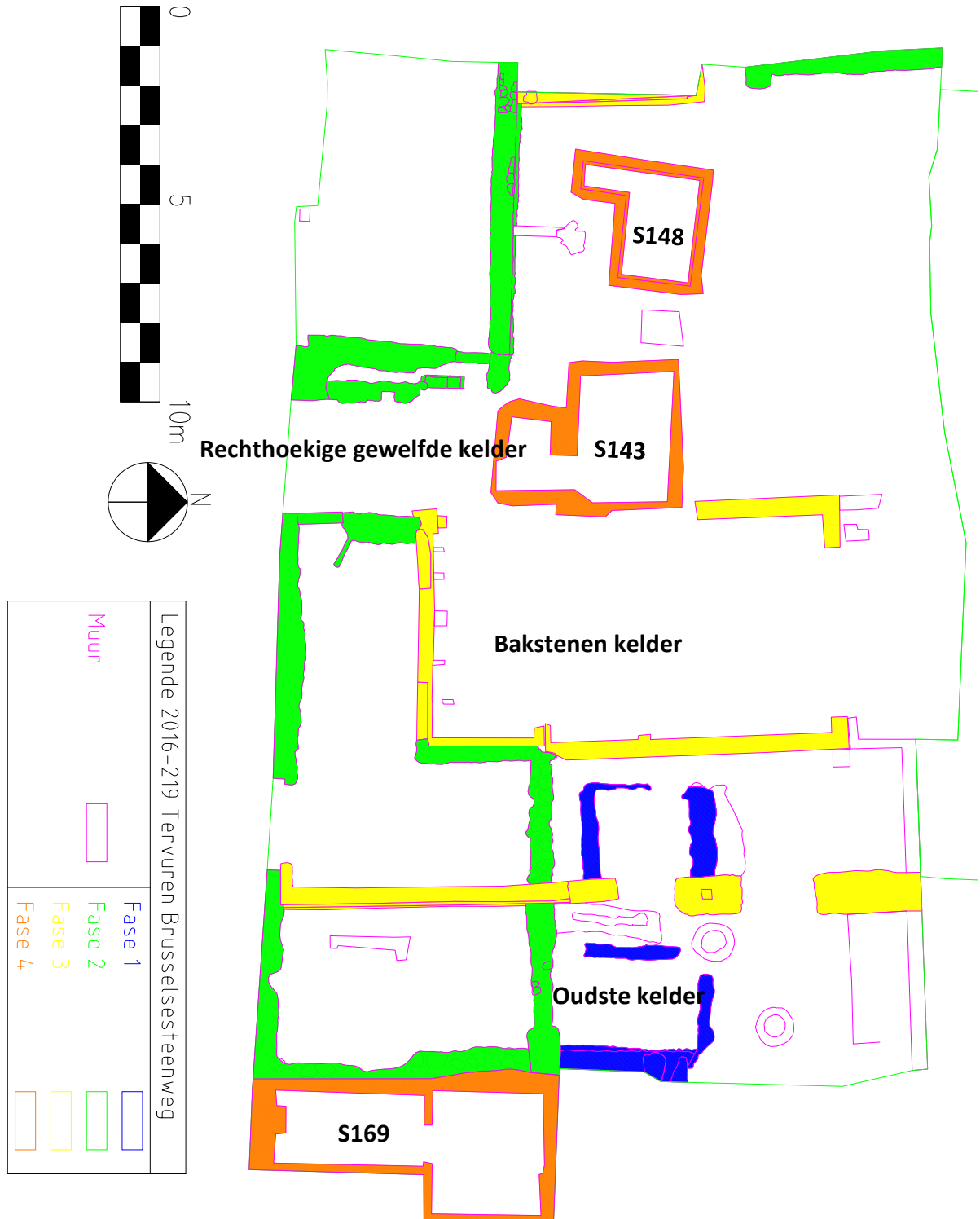

Fig. 3.2 Faseringskaart

Fig. 3.3: Overzicht kelders aan de zijde van de Brusselsesteenweg

Fig. 3.4: Openliggende kelders aan de zijde van de Brusselsesteenweg, foto vanuit het zuiden.

Fig. 3.5: Recentere kelders S143.

Fig. 3.6: Westmuur van rechthoekige overwelfde kelder.

Fig. 3.7: Meest zuidelijke scheimuur (gele pijl) en binnenindeling in de grotere kelderruimte.

Fig. 3.8: Dichtgemaakte trapopening S135.

Fig. 3.9: Structuur S148.

Fig. 3.10: Dichtgemaakte keldertoegang S153.

Ten noorden van de mogelijke grotere oostelijke rechthoekige ruimte en deels onder de muren S158 en S167, was een oudere kern van muren in natuursteen bewaard gebleven (paars op fig. 3.2). Het betreft een vrij klein (3,7x2,3m) ca. 2 m diep bewaard keldertje, toegankelijk vanuit het westen (fig. 3.11 t.e.m. fig. 3.16). Doorheen de noordwesthoek van deze kelder is een recentere bakstenen waterput (S317/186) aangelegd (fig. 3.16). Gelet op de nabijheid van het hof van Melijn dat zeer ondiep (82 cm) gefundeerd bleek te zijn tijdens het archeologisch vooronderzoek²⁴ en het recente karakter van de waterput werd deze (en een nabij gelegen gelijkaardige structuur S184) niet verder onderzocht. De waterput heeft een diameter van 60cm en is opgebouwd uit bakstenen met een zeer harde kalkmortel en is aan de binnenzijde gecementeerd.

Onder muur S167 zitten allicht twee oudere muren (S310 en S311). De onderste muur (S311) vormt de zuidmuur van het keldertje. De oostzijde van deze onderste muur (S311) is opgebouwd uit natuursteen, de westzijde uit baksteen. Aan de oostzijde is in het bakstenen gedeelte van het muurwerk een uitgespaarde trap naar de kelder waarneembaar. Ten noorden van en parallel aan deze muur ligt een verzorgd opgebouwde muur (S160) uit gekapte natuurstenen.

Ook de oost- en de noordmuur van de kelder zijn gefaseerd opgebouwd. Tegen S311 aangebouwd loopt een N-Z-georiënteerde muur in natuurstenen (S316) die in verband lijkt te staan met de onderzijde van de noordelijke (S314) en met de westelijke (S313) muur. Ter hoogte van de trap stopt de westelijke muur in de zuiden. Deze vier onderzuides van deze muren zijn redelijk verzorgd opgebouwd met natuurstenen gelegd in een gele kalkzandmortel.

Net als de zuidelijke muur S311 zijn ook de oostelijke en de noordelijke muur (S316 en S314) naderhand opgehoogd met een slordig opgetrokken muur met eerder los gestapelde natuurstenen (respectievelijk S310, S315 en S318).

Mogelijk werd de kelder naderhand toegankelijk gemaakt vanuit het westen (met de aanvulling/bouwnaad in baksteen en de mogelijk nu gebouwde trap).

Nog ten noorden van muur S160 loopt een gelijkaardige natuurstenen muur (S162)(fig. 3.16). Er werd geen bewaarde vloer aangetroffen in het keldertje.

Ten noorden van de bebouwing aan de straatzijde werden nog 3 funderingen en 2 structuren aangetroffen. Het betreft een N-Z-georiënteerde fundering (S323) in het noorden die een hoek naar het westen maakt, een N-Z-georiënteerde fundering die een hoek naar het oosten maakt (S324) en een O-W-georiënteerde fundering (S325) die een hoek naar het zuiden maakt. In deze gevallen betreft het bewaarde onderzuides van funderingen. Gelet op de slechte bewaringstoestand en de verspreide aantreffing ervan kan er geen uitspraak gedaan worden over de functie van deze funderingen. Gelet op de hoeken die ze beschrijven en hun ligging redelijk in het noorden van het terrein, lijkt een functie als tuinmuur eerder niet plausibel.

---

²⁴ Vander Ginst & Smeets 2013: 19.

Fig. 3.11: Stratigrafisch oudere kelder met toegang in geel

Fig. 3.12: Stratigrafisch oudere kelder met toegang in geel

Fig. 3.13: Stratigrafisch oudste kelder.

Fig. 3.14: Stratigrafisch oudste kelder.

Fig. 3.15: Stratigrafisch oudste kelder.

Fig. 3.16: Stratigrafisch oudste kelder doorbroken door waterput.

Fig. 3.17: Muur S162.

3.2 Kuilen

Verspreid over de hele opgegraven zone, met een concentratie op de achtererven, werden in totaal 127 kuilen aangetroffen. Het betreft zowel kleinere als grotere kuilen (clusters) met talloze onderlinge oversnijdingen. Er kon geen plattegrond worden herkend in de grondsporen. Er werden tevens 3 vrij kleine rechthoekige paalkuilen aangesneden (S121, S174 en S218). Deze bevinden zich verspreid over het terrein en zijn allemaal ondiep bewaard.

Wellicht zijn vrijwel alle aangetroffen kuilen ouder dan de bebouwing aan de straatzijde (Brusselsesteenweg). Een aantal kuilen situeren zich effectief onder deze bebouwing. Er lijkt slechts één kuil (S131) te zijn die oversneden wordt door de oudste aangetroffen bebouwing, namelijk het keldertje in natuursteen.

In de kuilvullingen werd hoofdzakelijk ceramiek gevonden. In totaal werden 10.156 scherven ceramiek aangetroffen, naast 1081 fragmenten dierlijk bot, 102 fragmenten metaal met hoofdzakelijk spijkers, enkele brokken en een mogelijke sikkels, 20 fragmenten bouwceramiek, 10 scherven glas, 1 fragmentje van een steel van een kleipijp en één natuurstenen voorwerp.

De ceramiek bestond voornamelijk uit grijs aardewerk. In totaal werden 9724 scherven in grijs aardewerk aangetroffen, 305 in geglaazuurd rood aardewerk, gevolgd door steengoed (116) Maaslands aardewerk (9) en majolica/faience (2). Het overwicht aan scherven in grijs aardewerk lijkt te wijzen op een datering in de 13de-vroege 14de eeuw.

Bij het dierlijk botmateriaal werden geen hoornpitten of dergelijke gevonden die op mogelijke artisanale activiteiten zouden kunnen wijzen.

Na nazicht van het conceptrapport door en op vraag van Onroerend Erfgoed werd het dierlijk botmateriaal zoals vermeld gedetailleerder gewaardeerd. Het werd hiertoe naar Archeoplan Eco gestuurd.

In wat volgt worden een heel aantal kuilen met hun vondsten besproken. Eerst worden de kuilen besproken die stratigrafisch onder de gefaseerde bebouwing aan de straatzijde liggen. Vervolgens worden de meest vondstenrijke en meest kenmerkende kuilen op de achtererven behandeld. Voor de volledige beschrijving van alle kuilen wordt echter verwezen naar de spoorbeschrijving in bijlage.

Enkele kuilen situeren zich dus stratigrafisch onder kelders en muren/funderingen. Kuil S131, een ovale, redelijk scherp afgelijnde kuil met een eerder donkergrijze vulling, situeert zich onder muur S157 (fig. 3.18). Ook muur S160, deel uitmakend van de stratigrafisch oudste kelder, lijkt deze kuil net te oversnijden. In de vulling werden 23 kleine scherfjes aangetroffen: 4 in grijs aardewerk, 4 in steengoed en 15 in geglaazuurd rood aardewerk.

Enkele kuilen (S5, S4, S3, S2, S47 en S49) situeren zich onder de funderingen van de ruimtes ten oosten en ten westen van de rechthoekige kelder aan de straatzijde. Kuil S2 is een redelijk scherp afgelijnde kuil met vrij rechte wanden en een vlakke bodem in profiel. Deze kuil bevindt zich onder muur S154. De bruinrijze vulling (S10) bevat 5 vrij kleine scherven in grijs aardewerk en 4 scherven in rood geglaazuurd aardewerk. De kuilen S5, S4 en S3 bevinden zich onder muur S158. Het zijn redelijk vaag afgelijnde kuilen met een grijsbruine vulling. Kuil S3 met vulling S11 bevat 1 scherf in grijs aardewerk.

De kuilen S47 en S49 bevinden zich ten zuiden van en onder muur S133. Kuil S47 is redelijk groot en rechthoekig met een donkergrijze vulling. Kuil S49 is ovaal en kleiner met een gelijkaardige vulling. De vulling (S48) van kuil S47 bevatte 2 scherven in rood geglaazuurd aardewerk en de vulling (S50) van kuil S49 één scherf in grijs aardewerk.

Kuil S51 ligt ten noorden van en onder muur S133. Het is een vaag afgelijnde kuil met een lichtgrijze vulling. Ook kelder S143 gaat door deze kuil. Ten westen van kuil S51 werden twee kuilen (S53 en S57) aangesneden met een gelijkaardige vage aflijning en lichtgrijze vulling. Deze kuilen S51 en S57 hebben een komvormig profiel (respectievelijk 50 en 55 cm diep). Kuil S55 is een vrij diepe kuil (120 cm) met een gelaagde vulling: een grijsgeelgekleurde laag bovenaan, gevolgd door een licht grijsbruine laag en een lichtgrijze laag onderaan. De vulling (S52) van kuil S51 bevatte 2 scherven in steengoed en een scherf in Maaslands aardewerk, deze van kuil S53 één scherf in grijs aardewerk en de bovenste laag in kuil S57 drie scherven in grijs aardewerk en 9 in roodgeglaazuurd.

Ook binnen de oppervlakte van de rechthoekige kelder aan de straatzijde werden 2 redelijk scherp afgelijnde kuilen met een donkergrijze vulling aangesneden. Het betreft 2 rechthoekige kuilen (S85 en S83). In de vulling van kuil S83 werd een randscherf van een bord in faïence gevonden en 2 kleine wandscherfjes in grijs aardewerk, in de vulling van kuil S85 werden 4 kleine scherfjes in grijs aardewerk gevonden. Hoewel de kuilen in het midden van de oppervlakte lagen en dus geen raakvlak hadden met de muren, wordt ervan uitgegaan dat ze ouder zijn dan deze muren. Ze werden namelijk pas onder de aanzet van de fundering aangesneden.

Ook onder de bakstenen kelder ten noorden van de rechthoekige kelder aan de straatzijde situeren zich kuilen, evenals onder structuur S148 en kelder S143.

Zo liggen de kuilen S127, S125 en S123 onder de bakstenen kelder. Het zijn ovaal/rechthoekige kuilen met een redelijk scherpe aflijning en een komvormig profiel. De vulling van kuil S125, in de noordwesthoek van deze kelder en onder vloer S319, bevatte 162 scherven in grijs aardewerk. Enkele scherven waren versierd (fig. 3.19). Drie wandscherven en twee passende randscherven waren versierd met vingerindrukken. De randscherven zijn versierd met haaks op de rand aangebrachte rijen van aansluitende vingerindrukken. De hals van een randscherf van een kruik met oor was versierd met groeflijversiering. In de regio Oudenaarde komt groeflijversiering voor vanaf de vroege 11de eeuw. Vanaf de 14de eeuw is het daar nagenoeg niet meer toegepast²⁵. Een

---

²⁵ De Groote 2008: 142.

gelijkaardig versierde kan werd ook bij de opgraving op het Fochplein in Leuven aangetroffen in een kuil. De kan werd in de 14de eeuw gedateerd²⁶. Nog in de vulling van kuil S125 werden 27 fragmenten dierlijk botmateriaal gevonden, waaronder botten van rund met slachtsproen, varken, kip en resten van een groot en middelgroot zoogdier.

Net ten westen van deze kuilen liggen twee kleinere, elkaar oversnijdende kuilen. Kuil S69 is een rechthoekige kuil met een ca. 40 cm diep bewaard, komvormig profiel en een lichtgrijze vulling. Deze kuil wordt oversneden door S67, een rechthoekige (152x111 cm), ca. 60 cm diep bewaarde kuil met een bruinigrijze vulling. In de vulling (S68) van de recentste kuil S67 (S68) werden 107 scherven in rood geglazuurd aardewerk aangetroffen waarvan 2 passende randfragmenten van een bord en 5 passende scherven van een bord.

De kuilen S73 en S75 liggen onder structuur S148. De vulling (S74) van kuil S73 bevatte 6 scherven in grijs aardewerk. De vulling (S76) van kuil S75 bevat 198 scherven, waaronder 174 in grijs aardewerk, 15 in steengoed, 6 in rood aardewerk en drie in Maaslands aardewerk. Verder bevatte vulling S76 voornamelijk resten van runderen²⁷. Er zijn zowel pijpbeenderen als kopresten aanwezig. Op basis van de aanwezige derde molaren (ware kiezen) is een minimum aantal individuen (MAI) van 7 vast te stellen.²⁸ Op basis van doorbraak en slijtage van de gebitselementen is te stellen dan zowel onvolwassen als zeer oude dieren in de assemblage aanwezig zijn. Voorts zijn nog een pijpbeen en kaakfragment van varken aanwezig. Het bot is gefragmenteerd en licht verweerd.

In de vulling van kuil S67, nabij de net besproken kuilen, zitten 4 passende scherven van een bord in faïence (fig. 3.20). Een vergelijkbaar bord wordt door Gawronski in de periode 1625-1700 gesitueerd²⁹. Ook in Bartels is een vergelijkbaar bord binnen deze periode gesitueerd (1650-1675)³⁰

---

²⁶ De Rue 2012: 152-154.

²⁷ Van Haasteren 2019.

²⁸ Gebaseerd op slijtage en symmetrie van de M3's.

²⁹ Gawronski 2012: 255.

³⁰ Bartels 2011: nr. 967, p. 799

Fig. 3.18: Kuil S131 onder muur S 157.

Fig. 3.19: Versierd grijs aardewerk uit S 126: Groeflijjversiering en vingerindrukken.

Fig. 3.20: Bord uit kuil S67.

Ook in de opgegraven zone ten noorden van de kelders en muren/funderingen werden talrijke kuilen aangesneden (fig. 3.21 en 3.22). De kuilen situeren zich daar rond een redelijk grote verstoring. Ten zuiden van deze verstoring werd een vrij dichte kuilencluster aangesneden (S244, S246, S248, S250, S254 en S252) van elkaar oversnijdende ovale kuilen (fig. 3.21 en 3.23). De onderlinge aflijning was niet duidelijk. De kuilen hadden een redelijk homogeen grijze vulling. Het betreft ovale en onregelmatige kuilen. In coupe bleken deze kuilen gemiddeld ca. 80 cm diep en komvormig te zijn. De vulling van de cluster bevatte 3 wandscherven in grijs aardewerk en 2 in rood geglazuurd (S245), 26 scherven in rood geglazuurd aardewerk, 4 in steengoed, 1 in grijs aardewerk en 1 bodemscherfje in majolica/faience (S255), 2 kleine scherven in grijs aardewerk, 1 in steengoed en 1 in protosteengoed (S251). Bij het couperen werd in vulling S245 een schedel aangetroffen van wellicht een varken (fig. 3.24).

Bij nazicht van het overige aanwezige botmateriaal in vulling S245 werd vastgesteld dat tevens de borst en de voorpoten aanwezig waren van een mannelijk varken, dat op een leeftijd tussen 6 en 12 maanden is gestorven³¹. Er zijn geen slachtoporen aangetroffen.

Mogelijk zijn delen van het skelet verloren gegaan bij het zetten van de coupe en betrof dit een begraving. De kuil vormde echter een onderdeel van een cluster en niets wees erop dat het

---

³¹ Van Haasteren 2019.

(mogelijk) om een begraving zou gaan. Wel werd na het aantreffen van de schedel bij het uithalen van de tweede helft van de coupe zorgvuldig gekeken of er aansluitende botten voorkwamen, wat echter niet het geval bleek te zijn.

In vulling S247 (van kuil S246) werd bij gedetailleerd nazicht resten van het skelet van een kalf aangetroffen. Resten uit alle delen van het lichaam zijn aanwezig, zowel de kop als de romp en ledematen, maar voor een leeftijdsbepaling ontbreken de kaken. Wel is duidelijk dat alle epifysen van de pijpbeenderen onvergroeid zijn. Hierdoor is een leeftijd vast te stellen van jonger dan 7 maanden.³²

Het bot is deels gefragmenteerd en licht verweerd.

Op basis van de geringe afmetingen (70 cm breed) en de ondiepe bewaring (ca. 20 cm diep) van deze kuil, lijkt het evenwel toch niet om een begraving te gaan.

Ten zuiden van de kuilencluster werden nog vijf kuilen aangesneden. Het betreft twee vrij kleine, duidelijk afgelijnde en ondiepe (S238 en S234) kuilen met een homogene grijze vulling en een vrij grote onregelmatige kuil (S240/S71) met een gelijkaardige aflijning en vulling. Deze grote kuil wordt oversneden door een recentere, rechthoekige kuil (S242) met een bruine vulling en door een ovale kuil met een grijze vulling (S238). In coupe blijkt kuil S238 ca. 20 cm diep bewaard te zijn en komvormig (fig. 3.25). Kuil S240 is ca. 80 cm diep, heeft vrij schuine wanden en een redelijk vlakke bodem in profiel en kuil S242 blijkt ca. 30 cm diep bewaard te zijn met een onregelmatige, golvende bodem. De vulling van kuil S240 zelf bestaat uit twee lagen: een grijze laag bovenaan en een bruingrijze onderaan. Deze kuilen bevatten weinig vondsten: De vulling van kuil S238 bevatte 2 wandscherven in grijs aardewerk. De vulling van S240 bevatte 9 scherven in grijs aardewerk, waaronder een randscherfje met vingerindrukken en 1 scherf in steengoed.

Spoor S228 ten noordoosten van deze kuilen is een ovale, redelijk vaag afgelijnde kuil met in het vlak een grijze rand en een lichtbruine kern. In coupe bleek de kuil ca. 90 cm diep bewaard te zijn, met vrij rechte wanden, een vlakke bodem en een gelaagde bruin-grijs-bruine vulling (fig. 3.26). In de grijze vulling (S229) werden 10 scherven in grijs aardewerk aangetroffen, een bodemscherf met een uitgeknepen standring in rood geglaazuurd aardewerk en een archeologisch volledige beker in steengoed. Nog in de vulling werden in totaal 26 fragmenten dierlijk bot aangetroffen, waaronder schaa/geit, varken, rund en juveniele kat. Van rund is een fragment van een neonaat dier aanwezig.

Kuil S308 in de nabijheid van kuil S228, is een ovale kuil met een grijze vulling zonder vondsten en een ca. 80 cm diep profiel met vrij rechte wanden en een vlakke bodem (fig. 3.27).

Kuil S307 is een ovale kuil met een grijze vulling. Deze vulling bevat 196 scherven in grijs aardewerk, met verschillende randscherven van open vormen (kommen/teilen) en bodemscherven van verschillende types: met uitgeknepen standvinnen, met vlakke bodem, op massieve pootjes en op een bijgewerkt pootje op drie vrij diep ingesneden tenen versierd met één diepe losstaande en frontaal aangebrachte vingerindruk (fig. 3.28). In de regio Oudenaarde werd vastgesteld dat in de 15de en 16de eeuw enkel nog massieve pootjes werden aangewend bij grijs aardewerk³³. Nog in deze vulling werden in totaal 28 fragmenten dierlijk botmateriaal gevonden, waaronder rund, schaa/geit, vis en botten van een groot zoogdier en van een varken met slachtsproen.

Kuil S266, ten oosten van de grote verstorning, is een vrij kleine, rechthoekige, ca. 40 cm diep bewaarde kuil met een vrij homogene, grijsbruine vulling en met een komvormig profiel. De vulling

---

³² Habermehl 1975.

³³ De Groote 2008: 135.

(S267) bevatte 107 fragmenten dierlijk botmateriaal, o.m. twee fragmenten van een onderkaak van een groot zoogdier, wellicht een rund³⁴.

Gedetailleerder nazicht wijst erop dat vulling S267 alleen de resten van een skelet van een rund bevatte³⁵. Uit alle lichaamsdelen zijn resten aanwezig, maar het skelet is niet compleet bewaard gebleven. Uit de slijtage van het gebit blijkt dat het dier een zeer hoge leeftijd heeft bereikt.³⁶ Het bot is gefragmenteerd en verweerd.

De eerder geringe afmetingen van de kuil (128 x 118cm) en de geringe diepte (40 cm), in combinatie met de gefragmenteerde aard van de botten, lijkt tegen te spreken dat het om een begraving gaat.

Kuil S304 is een ovale, redelijk scherp afgelijnde kuil met een donkergrijze vulling. De kuil wordt oversneden door een recentere lineaire verstoring met groen zand. In coupe is de kuil ca. 1,3 m diep bewaard en komvormig. De kuilvulling (S305) bevatte 6 scherven in grijs aardewerk, 2 in rood geglaazuurd en 2 in steengoed. Verder bevatte de vulling ook 122 fragmenten botmateriaal van grote zoogdieren (o.a. kaakfragmenten, humerus en metacarpus van een rund) (fig. 3.29 en 3.30)³⁷.

Bij gedetailleerder nazicht van het botmateriaal van deze kuilvulling bevat deze een vrijwel compleet skelet van een rund, mogelijk een os³⁸. Wat opvalt is dat in het wandbeen, aan de achterkant van de schedel gaatjes zichtbaar zijn. Die zijn vermoedelijk het gevolg van een erfelijke aandoening.³⁹ Daarnaast lijken de hoornpitten te zijn afgehakt. Mogelijk zijn de hoornpitten verwijderd om het karkas te villen.

Voorts is binnen het spoor nog een rechteronderkaak zonder gebitselementen erin van een jong rund aanwezig, vermoedelijk gestorven op een leeftijd onder de 2 jaar.

Naast resten van rund zijn schouderbladen, een pijpbeen, wervels en een schedelfragment van varken aanwezig.

Het bot is deels gefragmenteerd en licht verweerd.

Bij het couperen van de kuil werd zeker niet gedacht aan een begraving van een volledig dier gelet op de vrij geringe afmeting (170 cm lang) van de kuil (en de eerder geringe diepte: 120 cm). Ondanks het voorkomen van een vrij volledige mogelijke os, lijkt dit ook minder waarschijnlijk gelet op de aard van de kuil. Ook het feit dat het bot deels gefragmenteerd is en licht verweerd en het voorkomen van ander botmateriaal, lijkt eerder niet te wijzen op een begraving. Het kan echter anderzijds ook niet uitgesloten worden. Een andere mogelijkheid is dat het consumptieafval betreft.

Kuil S302 is een vrij grote (1,3 x 1,2 m), ovale kuil met een gelaagde, donkergrijszwarte vulling. In coupe blijkt deze kuil een ca. 70 cm diepe; komvormige kuil te zijn die een heruitgraving is van een oudere, ca. 1,5 m diep bewaarde kuil (S322) met een komvormig profiel een vrij homogeen bruine vulling met baksteen en mortelfragmentjes (fig. 3.31).

In de vulling van S302 (S303) werden 12 scherven in grijs aardewerk gevonden en 7 in rood geglaazuurd, waaronder een bodemscherf met een pootje met een klauw met drie tenen. Tevens werden 10 botten van een rund gevonden, mogelijk van eenzelfde individu⁴⁰.

Ook ten noorden van de verstoring werden nog enkele grote kuilen aangetroffen. Op de rand van en gedeeltelijk oversneden door de verstoring werd een grote (2,93x3,6m) kuil (S93) met een onregelmatige vorm aangesneden. Bij het opschaven ervan werden 16 scherven in grijs aardewerk

---

³⁴ Groot 2010: 18.

³⁵ Van Haasteren 2019.

³⁶ Grant 1982. TWS M123: olk. MWS 50; leeftijd Hambleton 1999.

³⁷ Groot 2010: 18, 25, en 29.

³⁸ Van Haasteren 2019.

³⁹ Fabis/Thomas 2011.

⁴⁰ Van Haasteren 2019.

gevonden, waaronder twee passende bodemscherven met standvin. Kuil S93 wordt zelf oversneden door de onderzijde van een fundering (S323). Deze kuil S93 bleek ondiep (ca. 20 cm) bewaard te zijn. Bij het lokaal machinaal verdiepen om een duidelijker zicht te krijgen op dit spoor, werden twee onderliggende kuilen aangetroffen (S105 en S106). Bij het verdiepen werden 141 scherven in grijs aardewerk ingezameld waaronder 9 bodemscherven op standvinnen, 1 wandscherf in steengoed en 1 wandscherf in hoogversierd aardewerk.

De twee onderliggende kuilen zijn een redelijk grote ovale (2x1,8m), ca. 70 cm diep bewaarde kuil (S105) met schuine wanden en een redelijk vlakke bodem en een redelijk homogeen grijze vulling en een ca. 20/25 cm diep bewaarde kuil (S109) met een gegolfde bodem en met een afmeting van ca. 2,2 op 1,90 m en een eerder onregelmatige vorm en vagere aflijning.

In de vulling van kuil S105 werden 249 scherven aangetroffen. Het betreft 213 scherven in grijs aardewerk, 18 scherven in steengoed en 18 kleine scherven in rood geglazuurd aardewerk. Het grijs aardewerk bevat naast 12 types randscherven en bodemscherven met uitgeknepen standvinnen en bodemscherven met massieve pootjes en met een lichte lensvormige bodem ook 19 scherven van een archeologisch volledige kan op uitgeknepen standvinnen en een archeologisch volledige grape op pootjes (fig. 3.32). Bij het steengoed zit een randscherf met twee oren van mogelijk een kleine fles. Nog in de vulling van kuil S105 (S106) werden 43 fragmenten van dierlijk bot gevonden, waaronder rund, varken, schaap/geit/hert, juveniele vogel en (edel)hert.

In de vulling van kuil S106 werden 37 scherven in grijs aardewerk aangetroffen, waaronder bodemscherven met een vlakke bodem, met een uitgeknepen bodem en op pootjes en ook 1 wandscherf in rood geglazuurd aardewerk.

Kuil S93 oversnijdt een grote kuil (S103) ten noorden ervan (fig. 3.33). Het betreft een rechthoekige (ca. 2,30x2,05 m) kuil met een redelijk vage aflijning en een ca. 1,5 m diep bewaard profiel met schuine wanden en een redelijk rechte bodem. In de zeer homogene, licht grijsbruine vulling (S104) werden 29 scherven in grijs aardewerk aangetroffen en 1 wandscherf in steengoed. Nog in deze vulling werd een gebogen ijzeren voorwerp aangetroffen. Het voorkomen van een gekartelde rand aan de binnenzijde wijst er mogelijk op dat het om een sikkel gaat.

Ten westen van deze kuil werd een ovale kuil nog deels in de opgegraven zone aangesneden (S91). In coupe betreft het een 85 cm diepe kuil met een komvormig profiel en een redelijk puinrijke bruine vulling met mortel- en baksteenfragmentjes. De vulling bevat 13 scherven in steengoed, één scherf in rood geglazuurd en 9 scherfjes groen hol glas, mogelijk van een beker. Zowel op basis van het uitzicht van de vulling als van de vondsten lijkt ook deze kuil iets recenter te zijn dan de overige kuilen en zich in de late tot postmiddeleeuwen te situeren.

Ook de oostzijde van kuil S93 en de aanpalende sporencluster ten oosten ervan (S108, S111, S129 en S113, S117) werd lokaal verdiept om een duidelijke zicht op de sporen te krijgen. Hierbij werd vastgesteld dat de meeste sporen ondiep bewaard waren en dat kuil S113 in feite bestond uit 2 kuilen (S212 en S113). Kuil S212 is een 106 cm brede kuil met een bruingrijze vulling en een 50 cm diep bewaard, komvormig profiel. Kuil S113 is een redelijk ondiep bewaard spoor met een grijsbruine vulling.

In de vulling (S213) van kuil S212 werden 103 scherven in grijs aardewerk aangetroffen naast een archeologisch volledig bekertje in protosteengoed en een trechtvormige beker op voet in Rijnlands beschilderd (fig. 3.34). Een vergelijkbare vorm van een trechtvormige beker op voet in grijs aardewerk wordt door De Grootte in de 14de eeuw gedateerd⁴¹. Het grijs aardewerk bestaat uit 88 wandscherven, 5 types van randscherven en bodemscherven met een vlakke bodem en op standvin. Ook werden 11 botten gevonden, van rund, varken en kip.

---

⁴¹ De Grootte 2008: 147-148.

Fig. 3.21: Kuilen op (zuidelijk deel van) de achtererven.

Fig. 3.22: Kuilen op (noordelijk deel van) de achtererven.

Fig. 3.23: Kuilcluster S 244.

Fig. 3.24: Schedel uit vulling S245

Fig. 3.25: Kuilen S238 (geel), S240 (rood) en S242 (groen): coupe.

Fig. 3.26: Kuil S228.

Fig. 3.27: Kuil S308.

Fig. 3.28: Pootje uit vulling Kuil S307.

Fig. 3.29: Kuil S304: coupe.

Fig. 3.30: Runderfragmenten uit S305

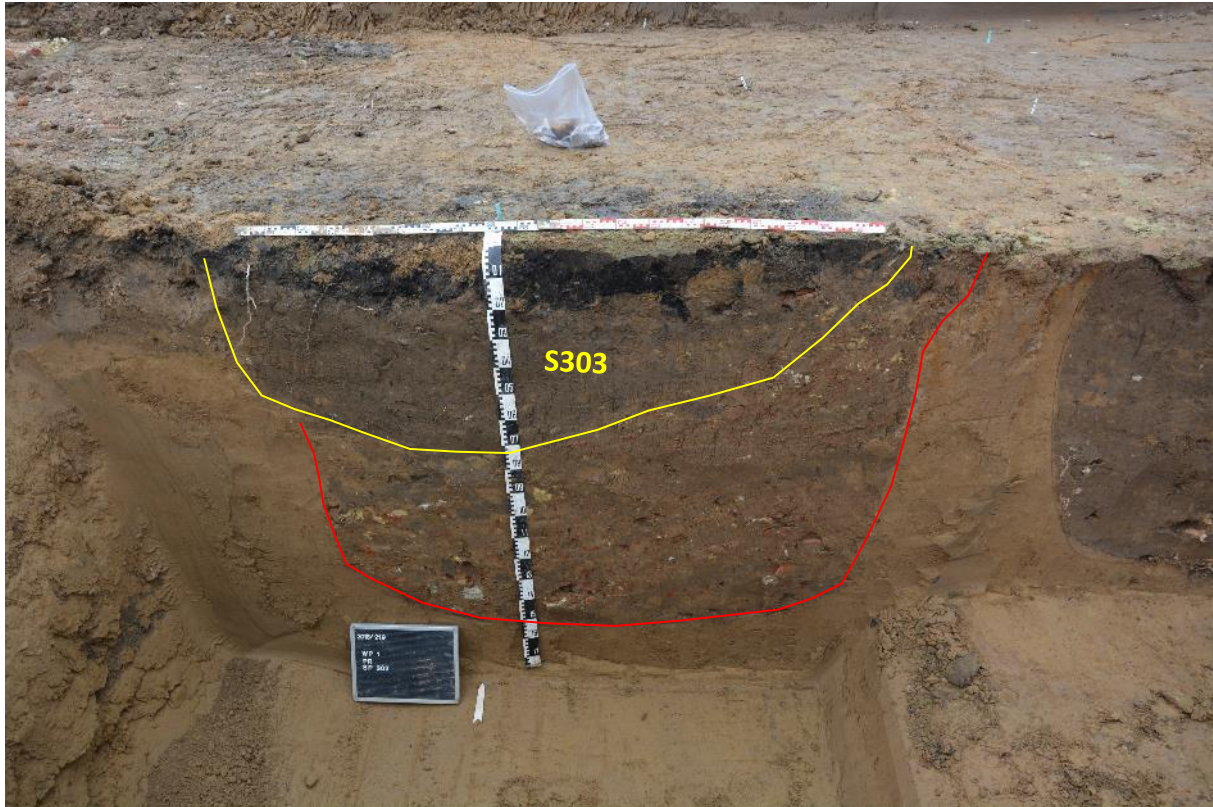

Fig. 3.31: Kuil 302 met vulling S303 en onderliggende kuil S322 (rood).

Fig. 3.32: Grape uit kuil S105.

Fig. 3.33: Kuil 103

Fig. 3.34: Bekertje in protosteengoed en in Rijnlands beschilderd uit S213

Hoofdstuk 4   Synthese en beantwoording onderzoeksvragen

4.1 Interpretatie en datering

De opgraving (2016/219) werd in mei-juni 2016 uitgevoerd naar aanleiding van een wooninbreidingsproject ter hoogte van de Brusselsesteenweg te Tervuren en na een gefaseerd uitgevoerd vooronderzoek in 2013 en 2016 (vergunningnummers 2013/076 en 2016/024). Het gebied grenst aan de Brusselsesteenweg in het zuiden en ligt in een bouwblok omsloten door de Brusselsesteenweg, de Broekstraat, de Oppemstraat, de Tervurenlaan en de Leuvensesteenweg.

Net ten oosten van het terrein zijn bewaarde delen van het wellicht 18de-eeuwse *Hof van Melijn* aanwezig. De Brusselsesteenweg is een oude uitvalsweg vanuit het centrum van Tervuren naar Brussel. Het gedeelte van de huidige steenweg in het centrum was ten tijde van de Ferrariskaart (1771-1778) reeds bijna volledig volgebouwd. De panden ten oosten en ten zuiden van het projectgebied (het *Hof van Melijn* en het *Hoog Huys*) zouden bovendien teruggaan tot de 14de eeuw.

Bij de opgraving werden aan de zijde van de Brusselsestraat gefaseerd opgetrokken kelders en overige funderingen en structuren aangetroffen en, verspreid over het hele terrein met een concentratie op de achtererven, in totaal 127 kuilen.

Het betreft zowel kleinere als grotere kuilen(clusters) met meerdere oversnijdingen. Er kon geen plattegrond worden herkend in de grondsporen. Mogelijk zijn de grotere kuilen voornamelijk als leemwinningskuilen en als afvalkuilen te interpreteren. Mogelijk zijn een beperkt aantal kuilen als krengebegravingen te interpreteren (waarschijnlijk S245 en mogelijk S305). Doorgaans hadden de kuilen geen sterke gelaagdheid, wat mogelijk wijst op een eenmalig of toch eerder beperkt gebruik.

Op basis van de verdeling van de ceramiek in de kuilen, met een duidelijk overwicht aan grijs aardewerk t.o.v. rood aardewerk (en steengoed), kan wellicht een algemene datering in de 13de/vroeg 14de eeuw naar voor geschoven worden. De aangetroffen vormen lijken gewoon gebruiksaardewerk te zijn zoals o.m. kannen, kommen/teilen en ook grapes en borden.

Enkele kuilen zijn op basis van de vondsten in de vulling recenter en zijn eerder in de late tot postmiddeleeuwen te situeren.

Ongeveer centraal in de opgegraven zone langs de Brusselsesteenweg bevond zich een nog openliggende, rechthoekige overwelfde kelder, die allicht naderhand vergroot werd met een achterliggende rechthoekige kelder. Deze werd op zijn beurt oversneden door een kleiner keldercomplex met twee ruimtes net ten westen ervan een wellicht gelijktijdige, L-vormige bakstenen structuur (S148), mogelijk een beerkelder.

De rechthoekige overwelfde kelder aan de straatzijde is opgebouwd uit deels bewerkte natuurstenen met een redelijk harde, donkergele kalkzandmortel. De achterliggende kelder is opgebouwd uit bakstenen gelegd in een redelijk harde, donkergele kalkzandmortel. Tegen de zuidmuur en de oostmuur van deze bakstenen kelder is de aanzet van respectievelijk één en twee binnenmuren bewaard gebleven.

Aan de straatzijde en ten westen en ten oosten van het nog openliggende, rechthoekige keldercomplex werden funderingen aangesneden die een rechthoek en een L-vorm lijken te vormen met de lange zijde parallel aan de Brusselsesteenweg. Deze funderingen worden in het oosten oversneden door een N-Z-georiënteerde bakstenen muur (S158) met een in verband staande muur (S167) naar het oosten. In het noorden en in het verlengde van S158 staan nog twee rechthoekige structuren (S163), mogelijk poeren. Helemaal in het oosten aan de straatzijde werd een smalle en redelijk recent uitziende kelder (S169) zonder bouwnaden aangesneden die nog open lag tijdens het onderzoek.

Zowel de rechthoekige ruimte ten westen van de rechthoekige overwelfde kelder als de L-vormige ruimte ten oosten ervan stonden in verbinding met de kelder met een naderhand dichtgemetselde trapopening. De fundering van beide ruimtes is slordig opgetrokken met grotendeels onbewerkte gestapelde natuursteenblokken en een gele kalkzandmortel.

De stratigrafisch oudste muren bevinden zich redelijk dicht bij het Hof van Melijn. Het betreft een rechthoekig keldertje met een naderhand dichtgemaakte toegang in het westen. De muren zijn opgebouwd uit natuursteen met beperkt gebruik van bakstenen in een redelijk harde, lichtgele kalkzandmortel. De zuid-, oost- en noordmuur zijn gefaseerd opgetrokken: op de onderste muren is tekens een recentere fundering opgetrokken en op de zuidmuur tenslotte staat muur S167.

De aangetroffen muurresten werden geprojecteerd op de meest relevante historische kaarten van deze zone (Ferraris, Atlas der Buurtwegen, Poppkaart, fig. 4.1 tem 4.3). Er kan worden vastgesteld dat de aangetroffen resten niet samenvallen met de locatie van de gebouwen op de Ferrariskaart. Wel valt de oostmuur van het stratigrafisch oudste keldertje en de oostmuur van de ruimte ten oosten van de rechthoekige overwelfde kelder aan de straatzijde samen met de westmuur van het hof van Melijn, zoals weergegeven op de Ferrariskaart.

Dit lijkt ook het geval te zijn bij de projectie op de Atlas der Buurtwegen en de Poppkaart. Nog op de Atlas der Buurtwegen valt de N-Z-georiënteerde bakstenen bakstenen muur (S158) samen met de oostmuur van een gebouw. De achtergevels van de recentere kelder en de beerkelder lijken samen te vallen met een achterzijde van ditzelfde gebouw. Bij de projectie op de Poppkaart valt de achterliggende bakstenen kelder samen met een gebouw dat erop afgebeeld staat en dat meer naar het noorden doorloopt als dat op de weergave van de Atlas der Buurtwegen het geval was.

Het stratigrafisch oudste aangetroffen muurrestant was dus het kleine rechthoekige keldertje. Vervolgens werd allicht, deels op de resten hiervan, een breed huis opgetrokken met in het midden een kelder die naderhand verder naar het noorden toe vergroot werd en naderhand opnieuw doorbroken werd door een andere kelder.

Op basis van de aangetroffen sporen kunnen geen duidelijke erfafbakening vastgesteld worden. Ook de aanwezigheid van de allicht oudere kuilen in de zone ten noorden van de muurresten laat dit niet toe.

Fig. 4.1: Projectie van de aangetroffen muurresten op de Ferrariskaart, 1771-1778.

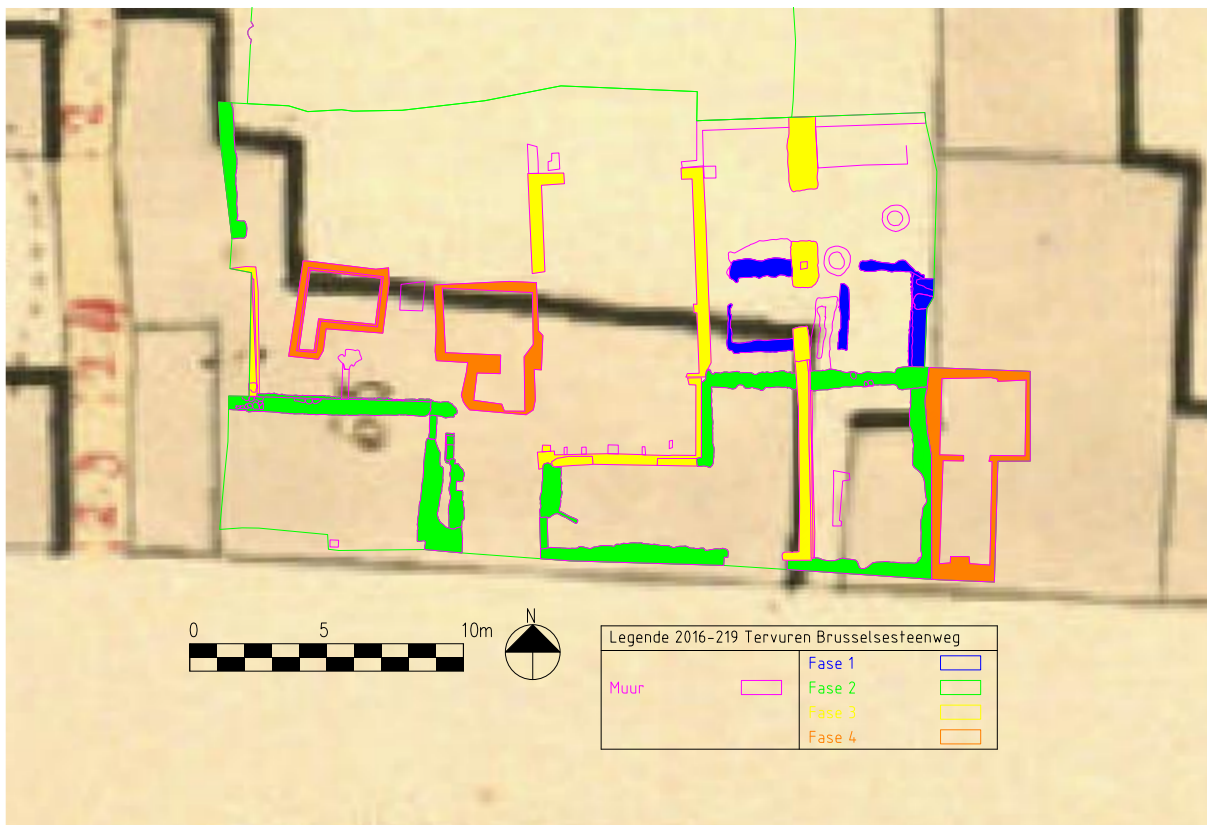

Fig. 4.2: Projectie van de aangetroffen muurresten op de Atlas der Buurtwegen, 1841.

Fig. 4.3: Projectie van de aangetroffen muurresten op de Popkaart, 1842-1879.

4.2 Beantwoording onderzoeksvragen

-Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?

Net ten oosten van het terrein zijn bewaarde delen van het wellicht 18de-eeuwse *Hof van Melijn* aanwezig. De Brusselsesteenweg is een oude uitvalsweg vanuit het centrum van Tervuren naar Brussel. Het gedeelte van de huidige steenweg in het centrum was ten tijde van de Ferrariskaart (1771-1778) bijna volledig volgebouwd. De panden ten oosten en ten zuiden van het projectgebied (het *Hof van Melijn* en het *Hoog Huys*,) zouden bovendien teruggaan tot de 14de eeuw.

Tijdens de beide vooronderzoeken met proefsleuven (vergunningnummers 2013/076 en 2016/024) uitgevoerd op het terrein werden concentraties van kuilen aangetroffen, met in de vullingen overwegend grijs aardewerk. Er konden geen structuren worden herkend. Op basis van het aangetroffen vondstmateriaal kan een globale datering van deze sporen in de late middeleeuwen (14de-15de eeuw) aangehouden worden.

-Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?

-Hoe is de opbouw van de chronologie van de aanwezige archeologische resten?

Bij de opgraving werden aan de zijde van de Brusselstraat gefaseerd opgetrokken kelders en overige funderingen en structuren aangetroffen en, verspreid over het hele terrein met een concentratie op de achtererven, in totaal 127 kuilen. De aangetroffen sporen waren gaaf bewaard. Op basis van de verdeling van de ceramiek in de kuilen, met een overwicht aan grijs aardewerk, kan wellicht een algemene datering in de 13de/vroeg 14de eeuw naar voor geschoven worden.

Nog in de kuilvullingen is botmateriaal aangetroffen. Volgens het waarderingsrapport van Archeoplan Eco betreft het botten van landbouwhuisdieren, huisdieren, wilde zoogdieren, gevogelte en vis en bestaat het uit begraven kadavers en waarschijnlijk consumptieafval⁴². Rituele deposities zijn niet herkend en artisanaal afval en intrusieven ontbreken. Nog volgens dit rapport is de conservatie van het materiaal soms wat verweerd en gefragmenteerd, maar over het algemeen nog goed te determineren.

Met een confrontatie van de aard (grootte en diepte) van de kuilen, lijkt kuil S244 (met vulling S245) inderdaad een begraving te zijn, kuil S 305 is dat mogelijk, hoewel hier ook de optie van consumptieafval kan worden opengehouden.

Mogelijk zijn de grotere kuilen verder voornamelijk als leemwinningskuilen en als afvalkuilen te interpreteren.

De kuilen lijken overwegend ouder te zijn dan de aangetroffen muurresten. Een heel aantal kuilen bevinden zich ook effectief onder deze muurresten. Enkel voor wat betreft de oudste kern van het keldertje zijn er geen duidelijke overlappingsen met grondsporen aangetroffen, hoewel één kuil toch oversneden wordt.

Enkele kuilen zijn wel recenter en kunnen op basis van de vondsten in de late tot postmiddeleeuwen gedateerd worden.

Enkele van de aangesneden bakstenen muurresten lijken overeen te stemmen met de locatie van de gebouwen op de Atlas der Buurtwegen enerzijds en de Poppkaart anderzijds. Het stratigrafisch oudste aangetroffen natuurstenen keldertje en de natuurstenen kelder aan straatzijde met aanpalende ruimtes strookt niet met de weergave op het eind 18de-19de-eeuwse kaartmateriaal. Allicht zijn deze resten ouder. Wel valt de oostmuur van het stratigrafisch oudste keldertje en de oostmuur van de ruimte ten oosten van de rechthoekige overwelfde kelder aan de straatzijde samen met de westmuur van het hof van Melijn, zoals weergegeven op de Ferrariskaart (en de Atlas der Buurtwegen en Poppkaart).

-Wat is de relatie tussen het hof van Melijn, het woonhuis van de burggraven (Hoog Huys) en het aanwezig archeologisch erfgoed?

Er kan geen duidelijke relatie aangetoond worden. Wel lijken de grondsporen op te klimmen tot de periode 13de/vroeg 14de eeuw, waarin ook het ontstaan van deze gebouwen wordt gesitueerd.

De oostmuur van het stratigrafisch oudste keldertje en de oostmuur van de ruimte ten oosten van de rechthoekige overwelfde kelder aan de straatzijde samen met de westmuur van het hof van Melijn, zoals weergegeven op de Ferrariskaart (en de Atlas der Buurtwegen en Poppkaart).

-Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?

Er werden geen echte aanwijzingen voor specifieke activiteiten teruggevonden in de sporen of vondsten. Mogelijk hebben de kuilen vooral als leemwinningskuilen en (secundair?) als afvalkuilen gefungeerd.

-Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de burggraven of andere bewoners gedurende hun gebruiksperiode?

De aangetroffen vormen lijken gewoon gebruiks aardewerk te zijn zoals o.m. kannen, kommen/teilen en ook grapes en borden.

Volgens het waarderingsrapport van Archeoplan Eco werden in enkele spoorvullingen resten van wilde zoogdieren (groot wild) en wilde vogels aangetroffen en kan de aanwezigheid hiervan

---

⁴² Van Haasteren 2019.

theoretisch iets zeggen over de status en levenswijze van de bewoners van het terrein. Jacht was over het algemeen een privilege van de adel. Voor het doen van uitspraken over welstand, levenswijze en sociaaleconomische achtergrond is volgens de auteur van het rapport echter een nader archeozoologisch onderzoek nodig⁴³.

Theoretisch lijkt de aanwezigheid van deze soorten te wijzen op een hogere levensstandaard. Concreet echter lag de site op een boogscheut verwijderd van een vrij uitgestrekt woud, het Zoniënwoud. Het (eerder beperkt) voorkomen van resten van de betreffende diersoorten (zoals hert) in de spoorvullingen moet dan allicht ook genuanceerd worden en in deze context geplaatst worden .

-Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?

Neen

-Uit welke periode dateren de vondsten? Kan er een functionele interpretatie aan gegeven worden?

Op basis van de verdeling van de ceramiek in de kuilen, met een overwicht aan grijs aardewerk, kan wellicht een algemene datering in de 13de/vroeg 14de eeuw naar voor geschoven worden. Enkele kuilen zijn op basis van de vondsten in de vulling recenter en zijn eerder in de late tot postmiddeleeuwen te situeren. Het betreft vondsten gerelateerd aan bewoning (gebruiksaardewerk, consumtieafval..).

-Welke (dis)continuïteit is er tussen de middeleeuwse en latere 17de-18de eeuwse bewoning?

Op basis van het aangetroffen aardewerk is dit moeilijk te zeggen aangezien het geen echt heel specifiek aardewerk betreft. Enkele kuilen zijn wel duidelijk recenter dan de overige en zijn eerder in de late tot postmiddeleeuwen te situeren. Ook gelet op de fasering van de aangetroffen muurresten lijkt er wel sprake geweest te zijn van continuïteit.

-Kunnen de bewaarde baksteen- en natuursteenmuren gelinkt worden aan de 18de eeuwse (cfr kaart van Ferraris) of oudere (middeleeuwse?) bewoningen?

Zie hoger.

-Wat is de datering en samenstelling van de aangetroffen kuilen en grachten?

Op basis van de verdeling van de ceramiek in de kuilen kan wellicht een algemene datering in de 13de/vroeg 14de eeuw naar voor geschoven worden.

-Hoe was de oude perceelsindeling?

Deze kan niet achterhaald worden. De kuilen zijn ouder dan de aangetroffen muurresten en funderingen langs de straatzijde en liggen verspreid over de hele opgegraven oppervlakte en de drie resten van funderingen die wel op de achtererven aangetroffen werden zijn allicht geen tuinmuren en liggen ook niet gealigneerd met huidige perceelsgrenzen of aangetroffen indelingen langs de straatzijde.

-Kunnen er uitspraken gedaan worden over de botanische historiek binnen het opgravingsareaal en zijn directe omgeving op basis van het macroresten, pollen en -fytolietenonderzoek? -

-Welke bemestingspatronen, sporen van grondbewerking en van natuurlijke formatieprocessen, en (micro) stratigrafische sequenties kunnen er onderscheiden worden a.d.h.v. het micromorfologisch bodemonderzoek?

---

⁴³ Van Haasteren 2019.

Niet van toepassing. De aangetroffen site en contexten werden niet geschikt bevonden voor dergelijke onderzoeken en niet bemonsterd.

*-Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de dorpsgeschiedenis/
dorpsontwikkeling van Tervuren*

Zoals te verwachten uit de nabijheid van het *hof van Melijn* en het *woonhuis van de burggraven (Hoog Huys)* werden relatief oude sporen in deze zone aangetroffen.

Bibliografie

Bartels 2011: *Steden in Scherven 2. Catalogus*, Zwolle.

De Groot K. 2008: *Middeleeuws aardewerk in Vlaanderen. Techniek, typologie, chronologie en evolutie van het gebruiksgoed in de regio Oudenaarde in de volle en late middeleeuwen (10de-16de eeuw)*, Brussel.

Gawronski J. 2012: *Amsterdam Ceramics. A city's history and an archaeological ceramics catalogue 1175-2011*, Amsterdam.

Genicot L.F., Van Aerschot S., de Crombrugghe A., Sansen H. & Vanhove J. 1971: *Inventaris van het cultuurbezit in Vlaanderen, Architectuur, Provincie Brabant, Arrondissement Leuven*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 1, Luik.

Groot M. 2010: *Handboek zoöarcheologie*, Amsterdam.

De Rue 2012: in Smeets & Vander Ginst 2012: *Archeo-rapport 94. Het archeologisch onderzoek op het Fochplein te Leuven*, Kessel-Lo.

Smeets M. en Vander Ginst V. 2013: *Archeo-rapport 164. Het archeologisch vooronderzoek aan de Brusselsesteenweg te Tervuren*, Kessel-Lo.

Vander Ginst V. en Smeets M. 2016: *Archeo-rapport 357. Het archeologisch vooronderzoek aan de Brusselsesteenweg te Tervuren*, Kessel-Lo.

Van Haasteren M 2019: *Assessment van het dierlijk materiaal van de Brusselsesteenweg, Tervuren, Ossicle 355*, Archeoplan Eco Delft.

Samenvatting

De opgraving (2016/219) werd in mei-juni 2016 uitgevoerd naar aanleiding van een wooninbreidingsproject ter hoogte van de Brusselsesteenweg te Tervuren en na een gefaseerd uitgevoerd vooronderzoek in 2013 en 2016 (vergunningnummers 2013/076 en 2016/024).

Net ten oosten van de site zijn bewaarde delen van het wellicht 18de-eeuwse *Hof van Melijn* aanwezig. De Brusselsesteenweg is een oude uitvalsweg vanuit het centrum van Tervuren naar Brussel. Het gedeelte van de huidige steenweg in het centrum was ten tijde van de Ferrariskaart (1771-1778) reeds bijna volledig volgebouwd. De panden ten oosten en ten zuiden van het projectgebied (het *Hof van Melijn* en het *Hoog Huys*) zouden bovendien teruggaan tot de 14de eeuw.

Bij de opgraving werden aan de zijde van de Brusselsestraat gefaseerd opgetrokken kelders en overige funderingen en structuren aangetroffen en, verspreid over het hele terrein met een concentratie op de achtererven, in totaal 127 kuilen. De kuilen lijken overwegend ouder te zijn dan de aangetroffen muurresten. Een heel aantal kuilen bevinden zich ook effectief onder deze muurresten. Enkel voor wat betreft de oudste kern van het keldertje zijn er geen duidelijke overlappingsen met grondsporen aangetroffen, hoewel één kuil mogelijk toch oversneden wordt.

Het betreft zowel kleinere als grotere kuilen(clusters) met meerdere oversnijdingen. Er kon geen plattegrond worden herkend in de grondsporen. Mogelijk zijn de grotere kuilen voornamelijk als leemwinningskuilen en als afvalkuilen te interpreteren. Doorgaans hadden de kuilen geen sterke gelaagdheid, wat mogelijk wijst op een eenmalig of toch eerder beperkt gebruik.

Op basis van de verdeling van de ceramiek in de kuilen, met een duidelijk overwicht aan grijs aardewerk tov rood aardewerk (en steengoed), kan wellicht een algemene datering in de 13de/vroeg 14de eeuw naar voor geschoven worden. Enkele kuilen zijn op basis van de vondsten in de vulling recenter en zijn eerder in de late tot postmiddeleeuwen te situeren.

Het stratigrafisch oudste muurrestant bevindt zich redelijk dicht bij het Hof van Melijn. Het betreft een rechthoekig keldertje met een naderhand dichtgemaakte toegang in het westen. Deels op de resten van het keldertje werd vervolgens wellicht een breed huis opgetrokken met een natuurstenen fundering. In het midden van dit huis bevond zich een kelder die naderhand verder naar het noorden toe vergroot werd met een bakstenen kelder en vervolgens opnieuw doorbroken werd door een andere kelder in baksteen.

Enkele van de aangesneden bakstenen muurresten lijken overeen te stemmen met de locatie van de gebouwen op de Atlas der Buurtwegen enerzijds en de Poppkaart anderzijds. Het stratigrafisch oudste aangetroffen natuurstenen keldertje en de natuurstenen kelder aan straatzijde met aanpalende ruimtes stemt niet overeen met de weergave op het eind 18de-19de-eeuwse kaartmateriaal. Mogelijk zijn deze resten ouder. Wel valt de oostmuur van het stratigrafisch oudste keldertje en de oostmuur van de ruimte ten oosten van een rechthoekige overwelfde kelder aan de straatzijde samen met de westmuur van het hof van Melijn, zoals weergegeven op de Ferrariskaart (en de Atlas der Buurtwegen en Poppkaart).

Op basis van de aangetroffen sporen kunnen geen duidelijke erfafbakening vastgesteld worden. Ook de aanwezigheid van de allicht oudere kuilen in de zone ten noorden van de muurresten laat dit niet toe.

Synthèse

Les fouilles (2016/219) ont eu lieu en mai-juin 2016 à l'occasion d'un projet urbanistique d'inclusion et après des enquêtes préliminaires en différentes phases en 2013 et 2016 (numéros d'autorisation 2013/76 et 2016/024).

Situé juste à l'Est du site, des restes de la Cour de Melin du 18ième siècle sont conservés. La Chaussée de Bruxelles est une ancienne route reliant le centre de Tervuren à Bruxelles. Le tronçon de l'actuelle Chaussée au centre-ville était déjà presque complètement urbanisé à l'époque de la carte Ferraris (1771-1778). Les propriétés à l'Est et au Sud du terrain de projet (la Cour de Melin et la Maison Haute) sembleraient remonter jusqu'au 14ième siècle.

Lors des travaux de fouille, des caves, des fondements et des structures en différentes phases ont été découverts du côté de la Rue de Bruxelles ainsi que, propagés sur le terrain entier et concentrés sur les cours à l'arrière, des fosses, 127 au total. Ces fosses semblent majoritairement être plus anciennes que les restes de murs rencontrés. Un grand nombre de ces fosses se situent effectivement en dessous de ces restes de murs. Des traces dans le sol ne se chevauchent pas avec des fosses dans le noyau le plus ancien de la cave par contre, à l'exception d'une seule fosse qui pourrait s'avérer coupée.

Il s'agit aussi bien de séries de fosses petites que plus grandes, avec plusieurs coupures. Un plan de construction n'a pas pu être identifié à l'aide des traces dans le sol. Les plus grandes fosses peuvent éventuellement être interprétées comme ayant servies pour l'extraction d'argile ou comme fosse de déchets. En général, les fosses n'avaient pas beaucoup de couches ce qui indique potentiellement une utilisation plutôt limitée ou non récurrente. Sur base de la distribution des céramiques dans les fosses, avec une claire majorité de poteries grises comparée aux poteries et pots en grès rouges, l'on pourrait proposer de les dater au 13ième ou début du 14ième siècle. Quelques fosses sont plus récentes, quand on se base sur les objets trouvés à l'intérieur de ces fosses, et pourraient dater de la période de la fin du Moyen-Âge ou postmédiévale.

La partie murale stratigraphiquement la plus ancienne se trouve assez proche de la Cour de Melin. Il s'agit d'une petite cave rectangulaire avec une entrée, fermée ultérieurement, du côté Ouest. Ensuite, il semble qu'une large maison ait été construite au-dessus d'une partie des restes, avec un fondement en pierre naturelle et avec, au centre, une cave, élargie vers le Nord dans une phase ultérieure, puis coupée par une autre cave plus récente encore. Certaines restes de murs de briques coupées semblent correspondre à l'endroit des bâtiments visibles aussi bien dans l'Atlas des Routes de Voisinage que sur la Carte Popp. La petite cave en pierre naturelle stratigraphiquement la plus ancienne et la cave en pierre naturelle du côté de la rue, bordée de pièces adjacentes, ne correspondent pas aux représentations cartographiques de la fin du 18ième – 19ième siècle. Il est possible que ces restes soient plus anciennes. Par contre, le mur oriental de la petite cave stratigraphiquement la plus ancienne et le mur oriental de la pièce à l'Est d'une cave voûtée rectangulaire du côté de la rue correspondent bien au mur occidental de la Cour de Melin comme représentée sur la carte de Ferraris, dans l'Atlas des Routes de Voisinage et sur la carte Popp.

Sur base des traces retrouvées, il est impossible de déterminer clairement des démarcations de propriété. Aussi la présence de fosses probablement plus anciennes dans la zone au Nord des restes de murs rend impossible les démarcations claires.